

**Pr. conf. dr. Leontin Popescu,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie, Galați**

FAMILIA CREȘTINĂ ÎNTRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE

***Abstract:** Man has a unique position on earth and within the framework of creation. Any attempt to destroy human life is defiant and offensive towards God himself, as well as a violation of one of the fundamental commandments of divine law: "Thou shalt not kill!"*

Life is the most precious gift of God, given to human being. Nobody, except God, can dispose of human life. Neither the man himself has the right to abolish his life and, so much the more, no one has the right to suppress the other's life. The human being is a unique existence with unexpected skills.

The practice of abortion, contraceptives and birth control within today's marriage, in extramarital relationships and at random, are a crime against human life, especially to children, despite their meeting throughout human history, as a reality, constant, unfortunately, appeared and explained by many mankind's representatives.

Herbs and practices that cause the abortion were used and were known all over. But in the old times, any method used to stop the birth was considered to be disallowed. Foetus has always been considered a full complete being. Abortion is regarded by the Church as murder, a homicide and it stands for spiritual poverty of the spouses.

What happens when you substitute technique to the carnal acts between husband and wife, with the aim of procreation? It happens that, in such matter, the result not to be appointed as being born in the sense of generated, but produced as any other product of consumerist society. When a baby is the fruit of the conjugal act, that means that he is generated from the love act.

Vitro Fertilization cannot be morally accepted if it creates supernumerary embryos, which are destroyed or used for medical experiments or commercially exploited. Production of supernumerary embryos is more severe consequences from the moral point of view.

***Keywords:** family, abortion, fertilization, church, micro-church, right to life, biblical attitude, solutions, control, embryos.*

Căsătoria și familia constituie obiectul a numeroase și întinse cercetări. Toate sunt folositoare, fiecare contribuind la a lămuri câte un aspect

al acestor însemnate și vaste realități sociale. Totuși, cunoașterea acestora nu se poate socoti încheiată. Aceasta se datorează, mai întâi, bogăției și complexității acestor două mari realități și, în al doilea rând, faptului că ele cuprind vieți umane în relație, înzestrate cu libertate, care le dă adesea un caracter surprinzător și imprevizibil. Nefiind realități statice, ci dinamice nu pot fi prinse odată pentru totdeauna în concepte fixe.¹

Mișcarea și activitatea sunt inerente vieții, în general. Viața umană, datorită rațiunii și libertății, se caracterizează printr-o activitate creatoare de valori. Cu alte cuvinte, omul progresează. Valorile create constituie cadru și condiții noi, la care trebuie să se adapteze și pe care trebuie să le folosească spre cuceriri tot mai înalte.

Din exercițiul libertăților individuale, al activității creatoare și la care se adaugă cadre noi, se nasc realități noi și realități sociale foarte complexe, a căror structură variază de la individ la individ. De aceea, fiecare căsătorie și familie constituie realități deosebite și în continuă evoluție. Iar sub acest aspect, fiecare dintre aceste realități se prezintă ca o sursă de probleme noi.²

Căsătoria și familia [gr. *gamos, sinapheia*; lat. *matrimonium*]³ două din legile esențiale ale naturii umane, stabilite de Dumnezeu de la începutul existenței omului: „Și a zis Domnul Dumnezeu: «Nu este bine să fie omul singur: să-i facem ajutor potrivit pentru el» ... «iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie și a adus-o la Adam» ... «De acum va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup»“ (Facerea 2, 18-24; Matei 19, 5-6), sunt două instituții care au apărut încă de la crearea primilor oameni și au dăinuit de-a lungul istoriei neamului omenesc. Orice om face parte dintr-o familie. Chiar dacă nu-și întemeiază el însuși prin căsătorie o familie proprie, aparține negreșit familiei din care se trage. Familia este prima și cea mai mică celulă a organismului social și o biserică în mic în marea comunitate a Bisericii.⁴ De aici, interesul, deopotrivă, pentru familie din partea statului

1. Pr. prof. dr. Constantin Pavel, *Probleme morale cu privire la căsătorie*, în rev. „B.O.R.“, nr. 1-2 (1967), p. 126-145, aici p. 126.

2. *Ibidem*.

3. Pr. prof. dr. Ioan Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1981, p. 95.

4. Pr. prof. dr. Dumitru Radu, *Repere morale pentru omul contemporan*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2007, p. 89.

și, mai ales, din partea Bisericii. Desigur, în măsuri diferite pentru stat, dar totdeauna prezentând același interes major, indiferent de ideologiile timpului privind familia și problema demografică, pentru Biserică și morala creștină ortodoxă. Originea căsătoriei și deci a familiei stă în însăși natura socială a omului și a vieții⁵ lui, precum și în voința lui Dumnezeu exprimată pozitiv la crearea omului: „Și a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul și asemănarea noastră,... și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său... a făcut bărbat și femeie. Și Dumnezeu i-a binecuvântat zicând: Creșteți și va înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți...” (Fac. 1, 26-28). În acest scop, Dumnezeu a sădit în firea bărbatului și a femeii tot ceea ce le era și le este necesar ca să poată împlini misiunea pentru care au fost creați. Pentru acest lucru – că bărbatul și femeia au în firea lor simțirile și sentimentele care să-i unească și iubindu-se să poată da naștere la copii – căsătoria este socotită și ca instituție de drept natural, iar familia ca celulă indispensabilă și de neînlocuit a societății.⁶ Desigur că luați în parte atât bărbatul, cât și femeia reprezintă fiecare o persoană deplină și de sine stătătoare. Se poate vorbi numai de o împlinire a lor prin căsătorie. Doar prin căsătorie, oamenii se pot cunoaște deplin unul pe celălalt; miracolul de a simți, de a atinge, de a vedea personalitatea celuilalt este la fel de minunat și de singular ca și cunoașterea lui Dumnezeu de către mistic.⁷

După unii moraliști, cum ar fi H. Androutos, care repetă o idee a filosofului Platon, omul nu-și are plinătatea ființei în individ, ci în perechea alcătuită din bărbat și femeie. Cele două sexe se întregesc reciproc trupește și sufletește constituind numai laolaltă o unitate umană plină și posedând, de asemenea, puterea de perpetuare a neamului omenesc.⁸

Această afirmație corespunde adevărului revelat și se bazează pe te-meieri biblice: „Și pentru Adam nu era ajutor asemenea lui” și de aceea a zis Dumnezeu: „Nu este bine să fie omul singur pe pământ, să-i facem ajutor asemenea lui” (Facerea 2, 18) „și a făcut Dumnezeu pe om după chipul lui Dumnezeu; a făcut bărbat și femeie; și i-a binecuvântat pe ei zi-

5. *Ibidem*.

6. Pr. prof. Iorgu Ivan, *Taina Căsătoriei*, în D. Radu, *Îndrumări misionare*, Ed. I.M.B.M.B.O.R., București, 1986, p. 586-599, aici p. 583.

7. Georges Habra, *Iubire și senzualitate*, Ed. Anastasia, București, 1994, p. 98.

8. Hristou Androutos, *Sistem de morală*, trad. de dr. Ioan Lăncrăjan și Ermis Modopoulos, Sibiu, 1947, p. 300.

când: Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți...“ (Facerea 1, 27, 28).

Din cuprinsul textelor biblice menționate se desprind și caracterele pe care Dumnezeu le-a stabilit căsătoriei pe care a instituit-o: mai întâi, constatarea că singurătatea nu este bună; în al doilea rând, că bărbatul și femeia sunt făcuți unul pentru altul, ca să se întrească; în al treilea rând, că amândoi au aceeași origine și alcătuiesc una și aceeași ființă; în al patrulea rând, că de la început între cele două jumătăți ale aceluiași întreg este statornică o tainică simpatie, care le atrage și le apropie. Se arată, în sfârșit, că dragostea dintre bărbat și femeie nu-și are izvorul numai în unitatea suflătească, ci și în cea trupească. De aceea, Adam exclamă plin de admirație și mulțumire: *„Iată acum os din oasele mele și trup din trupul meu, aceasta se va numi femeie, căci din bărbatul ei s-a luat... de aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe marna sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup“* (Facerea 2, 23-24).⁹

Această unire bazată pe afinitatea naturală a persoanelor, pe instinctul sau necesitatea sexuală, pe vocația bărbatului și a femeii de a fi roditori, de a se înmulți și a umple pământul, s-a realizat prin urmare în Rai, având ca preot pe Însuși Dumnezeu. Conviețuirea bărbatului cu femeia este deci un așezământ dumnezeiesc, ce-și are începutul odată cu crearea neamului omenesc. Căsătoria nu-i numai o Taină a Noului Testament, ci și o Taină a creației. Căci Dumnezeu a despărțit unitatea din Adam în două persoane de sex deosebit, unindu-le apoi într-o legătură indisolubilă.¹⁰

Rămâne însă o problemă deschisă din punct de vedere teologic, dacă amorul sau dragostea erotică e de origine paradiziacă sau e o urmare a păcatului strămoșesc.¹¹ Părerile Sfinților Părinți în această privință sunt împărțite. Unii interpretează porunca despre înmulțirea neamului omenesc ca o consacrare edenică a „nașterii seminale“ și văd în prima pereche de oameni, dinainte de prăbușire, prototipul căsătoriei creștine. Alții socotesc legătura corporală fie ca o pricină a căderii, fie ca urmare a păcatului. Sfântul Ioan Damaschin considera „nașterea seminală“ ca o rânduială divină ulterioară căderii. *„Dacă starea edenică a primei perechi ar fi rămas nealterată – zice el – Dumnezeu ar fi dat alte mijloace de înmulțire a neamului*

9. C. Pavel, *Probleme morale*, p. 127-128.

10. *Ibidem*, p. 128

11. Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, Ed. Moldova, Iași, 1994, p. 267.

omenesc“. În concepția sa, omul din paradis avea destinul îngerilor, adică de a contempla și de a lăuda pe Dumnezeu în desăvârșită impasibilitate și deci mai presus de legăturile trupești.¹²

Iată și alte păreri ale Sfinților Părinți despre faptul că înainte de căderea primilor oameni în păcat nu era nevoie pentru înmulțirea oamenilor de căsătorie, așa cum cunoaștem realitatea ei astăzi. Iată ce zice Sfântul Ioan Gură de Aur: „*După ce a fost plăsmuit, acela (Adam) a rămas în paradis și nu era niciun motiv al căsătoriei; a avut nevoie să i se facă și un ajutor și i s-a făcut, dar nici așa căsătoria nu poate fi necesară... pofta împreunării, zămislire, dureri și nașteri și orice fel de stricăciune erau izgonite din sufletele acelora*“.¹³

Centrul de greutate în acest text cade în mod real pe împreunare, zămisliri, dureri, nașteri și celelalte feluri de stricăciuni care au fost adăugate ca niște „haine de piele“ omului după cădere. Ce însemna exact înainte de cădere acel „și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup“ (Fac. 2, 24), la ce formă și calitate de unire, adică de căsătorie, conducea, nu o știm, pentru că nu știm cum era exact trupul omenesc înainte de cădere.¹⁴

Trupul exista, existau și bărbatul și femeia, fiecare cu configurația lui psihosomatică specifică. Sigur este însă că oamenii cei-întâi-zidiți nu erau supuși nevoilor trupurilor, deși aveau trup, nu aveau nevoie de nimic din cele trupești, petreceau în rai ca niște îngeri fără a fi aprinși de poftă și fără a fi asediați de alte patimi.¹⁵ Din același motiv, nu cunoaștem nici modul de realizare al poruncii date protopărinților: „*Creșteți și vă înmulțiți*“ (Facerea 1, 28).

În această perspectivă considerăm că este necesară redarea în continuare a părerii Sfântului Ioan Gură de Aur: „*După ce nu a ascultat de Dumnezeu și s-a făcut pământ și țărână, omul a pierdut împreună cu acea petrecere fericită și frumusețea fecioriei. După ce, ajungând robi, au dezbrăcat această taină împăratească și au părăsit lumea cerească, au primit stricăciunea morții și blestemul, și durerea, și viața chinuită, atunci odată*

12. *Ibidem*.

13. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie*, în „Sources Chretiennes“, vol. 125, collection dirigée par H. de Lubac, S.J. et J. Danielou, S.J., Édition du Cerf, Paris, 1966, p. 146.

14. Nellas, *Omul animal*, p. 46.

15. *Ibidem*, p. 47.

cu aceasta a fost introdusă și căsătoria... *Vezi de unde și-a luat obârșia căsătoria, de unde s-a arătat a fi necesară?... Fiindcă acolo unde este moarte, acolo e și căsătoria, iar acolo unde nu este aceea, nu urmează nici aceasta... Căci ce fel de căsătorie, spune-mi, a dat naștere lui Adam, și ce fel de dureri Evei?... Miriade, miriade de îngeri liturghisesc lui Dumnezeu cel ce a zis de la început: «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul»¹⁶. La întrebarea: cum se va înmulți neamul omenesc, oare nu prin acte creaționale ca ale lui Adam și Eva, Sfântul Ioan răspunde: „Nu pot să zic nici așa, nici altfel, pentru că Dumnezeu nu avea nevoie de căsătorie ca să înmulțească pe oameni pe pământ”¹⁷. Iar interpretând locul din Geneză: „Și Adam a cunoscut-o pe Eva, femeia lui”, scrie: „Ia aminte când a avut loc aceasta: după neascultare, după căderea din paradis; atunci au început și celelalte împreunări. Căci înainte de neascultare, ei imitau o viață îngerească și nu era vorba de niciun fel de împreunare”¹⁸.*

Pentru că învățătura potrivit căreia căsătoria, așa cum cunoaștem realitatea ei astăzi, e un fenomen posterior căderii, că ea reprezintă un element al realității biforme a „hainelor de piele”¹⁹, nu înseamnă o disprețuire generală, nici o depreciere cât de mică a ei, din moment ce ceea ce sub un aspect este într-adevăr un efect al păcatului, sub altul este schimbat de Dumnezeu într-o binecuvântare, într-o „taină mare” care, după Apostolul Pavel, arată unirea lui Hristos cu Biserica, lucru pe care îl preînchipuie și relația, anterioară căderii, dintre Adam și Eva.²⁰

Căsătoria e un mod de viață consacrat în cadrul timpului; ea n-are propriu-zis un model supranatural, ci numai unul figurat în unirea lui Hristos cu Biserica. Ascetismul e un mod de viață consacrat pentru veșnicie; modelul lui e îngerul. A realiza modul existenței îngerești în trupul omenesc e idealul monahismului creștin.²¹ De aceea Sfântul Apostol Pavel numește căsătoria „*mysterion mega* (Μηστειριο μεγα)” și o aseamănă cu legătura dintre Hristos și Biserică (Efeseni 5, 23; 32), subliniind astfel că, în că-

16. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie*, în „Sources Chretiennes”, vol. 125, collection dirigée par H. de Lubac, S.J. et J. Danielou, S.J., Edition du Cerf, Paris, 1966, p. 146.

17. *Ibidem*, p.143-146.

18. *Ibidem*.

19. Panaiotis Nellas, *Omul, animal îndumnezeit*, Ed. Deisis, Sibiu, 1994, p. 48.

20. *Ibidem*.

21. N. Crainic, *Nostalgia*, p. 269.

sătorie, legătura sufletească dintre soți este pe primul-plan, determinând comuniunea și prevalând însoțirea conjugală.²²

După căderea în păcat, forma originară a acestei uniri a fost deformată fie prin poligamie, fie prin reducerea căsătoriei la un simplu contract provizoriu, fie prin considerarea trupului ca obiect de prostituție. Poligamia și repudierea soților erau practicate chiar la patriarhii evrei. La păgâni exista poliandrie. La toți, divorțul. Femeia era sclava și de vânzare; copilul era tratat ca un lucru, care putea fi lăsat în viață, ucis, părăsit.

În Noul Testament, unirea dintre bărbat și femeie în actul căsătoriei capătă altă dimensiune. Într-adevăr, prin Nașterea Sa din Fecioară, Hristos depășește separarea dintre sexe și, pentru răscumpărarea „erosului”, deschide două căi, unite numai în persoana Mariei, fecioară și mamă în același timp: calea căsătoriei creștine și calea vieții monahale.²³

Instituirea căsătoriei în rai rămâne însă o tradiție veche și puternică. Vorbind despre căsătorie, Domnul se referă la Vechiul Testament: „*N-ați citit ?*“ (Matei 19, 4; Marcu 10, 2-12). În facerea omului, se prefigurează Taina Botezului, iar în comuniunea și iubirea primului cuplu, instituirea divină a Tainei Căsătoriei. Iubirea lui Hristos și a Bisericii în Noul Testament se impune ca arhetip al căsătoriei și preexistă astfel în cuplu, căci Adam este creat după chipul lui Hristos și Eva după chipul Bisericii. Se înțelege acum de ce primul cuplu și toate cuplurile se referă la acest Unic chip. Sfântul Pavel a formulat esențial: „*Taina aceasta mare este; iar eu zic despre Hristos și despre Biserică*“ (Efeseni, 5, 32). Astfel, căsătoria înălțată deasupra stării de cădere, arhetip al raporturilor nupțiale, ea explică numele lui Israel și apoi al Bisericii ca „*mireasă a lui Dumnezeu*“. Nici căderea și nici timpul n-au atins-o în realitatea ei sfântă.²⁴ Fericitul Augustin spune că la Nunta din Cana, Mântuitorul confirmă ceea ce a instituit în paradis, iar Sfântul Ioan Gură de Aur spune că Hristos a adus darul, iar prin dar, El a onorat cauza. Într-adevăr, Mântuitorul n-a instituit nimic la Cana, dar prezența Lui revalorizează și înalță căsătoria până la deplinătatea ei ontologică – Taina mare.²⁵ El întărește din nou legătura căsătoriei dintre băr-

22. D. Radu, *Repere morale*, p. 90.

23. Vladimir Lossky, *Introducere în teologia ortodoxă*, Ed. Enciclopedică, București, 1993, p. 102.

24. *Ibidem*, p. 166.

25. *Ibidem*.

bat și femeie și o înaltă, din ordinea naturii, în ordinea harului. Săvârșind la Nunta din Cana prima sa minune și dând perechii ce se căsătorește să bea din vinul iubirii entuziaste turnate de El prin harul Său, Mântuitorul vrea să arate că începe înălțarea vieții omenești în ordinea harului de la întărirea și înălțarea căsătoriei.²⁶ El afirmă apoi direct trebuința revenirii căsătoriei la unitatea și indisolubilitatea ei de la început. La întrebarea fariseilor, de ce Moise a permis părăsirea femeii, El răspunde: „*Fiindcă Moise, după învârtoșarea inimii voastre, v-a dat vouă voie să va lăsați femeile voastre, dar la început n-a fost așa. Ci eu vă zic vouă: Oricine va lăsa pe femeia sa – nu pentru desfrânare – și se va însura cu alta, preacurvește, și cine s-a însurat cu cea lăsată preacurvește*“ (Matei 19, 8-9). Mântuitorul afirmă astfel unitatea căsătoriei, bazat pe faptul că Dumnezeu a făcut pe om ca bărbat și femeie și cel ce se unește cu o femeie se completează în mod atât de total cu ea, încât alcătuiesc o unitate. Iar această unitate pe care și-a găsit-o fiecare nu se poate dezintegra și reface cu alt partener.²⁷

Taina Nunții este una și indisolubilă, ca icoană a unirii dintre Hristos și Biserică. La originea ei, căsătoria a avut aceste două însușiri, dar prin păcat, acestea s-au alterat cu vremea. De aceea, Mântuitorul le-a restabilit și sfințit. El aprobă monogamia și condamnă poliandria (Matei 19, 5), iar Sfântul Apostol Pavel zice că e bine ca fiecare bărbat să-și aibă femeia sa și fiecare femeie, soțul ei (I Corinteni 7, 2). Instituită de Dumnezeu la creare și restaurată și ridicată de Mântuitorul Hristos la rangul de Taină, *căsătoria creștină*, anume căsătoria civilă împlinită prin Taina Cununii administrată de episcop sau preot celor doi care au încheiat în fața Oficiului stării civile contractul nupțial – matrimonial — căsătoria civilă – a fost privită întotdeauna ca ceva venerabil și cu demnitate etică²⁸: „*Cinstită să fie nunta întru toate și patul nespurcat, iar pe desfrânați îi va judeca Dumnezeu*“ (Evrei 13, 4). Ea este asigurarea menținerii cuplului în perimetrul de acțiune al Bisericii și sfințirea lui prin toată acțiunea sacramentală a Bisericii, asupra partenerilor și a copiilor lor. Cuplul reproduce Taina primită de protopărinți dar în faza ei decăzută, în care e prezentă eroziunea păcatului. Cuplul se poate reproduce, dar nu realizează decât faza decăzută a omeni-

26. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie dogmatică ortodoxă*, vol. III, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1978, p. 183.

27. *Ibidem*, p. 184.

28. D. Radu, *Repere morale*, p. 91.

rii. Fără binecuvântarea Bisericii, soții sunt urmașii unei specii adamice, deci proliferatori ai întunericului. Numai sfințirea lor prin harul Bisericii îi readuce în aria Duhului Sfânt. Prin slujbele Bisericii, Taina este readusă în actualitatea darurilor lăsate de Hristos, pe care Duhul Sfânt le distribuie în variatele Sale forme sacramentale.

În aceasta constă Taina creștină a Cununiei.

Familia creștină și dreptul la viață

Viața umană și planeta însăși sunt astăzi amenințate cu distrugerea, și nu de către alte forțe, ci de însăși mintea și mâna omului. Toate valorile și mai presus de orice, viața umană, cu toate posibilitățile și realizările ei, sunt încredințate omului spre păstrare, fructificare și progres continuu, căci omul este singura făptură a lui Dumnezeu purtătoare și creatoare de valori.

Omul are o poziție unică pe pământ și în ansamblul creației, de aceea orice atentat la viața omului este sfidare și ofensă la adresa lui Dumnezeu, violare a uneia dintre poruncile fundamentale ale legii divine: „*Să nu ucizi!*“²⁹. Viața este darul cel mai prețios al lui Dumnezeu, dat omului și nimeni, în afară de Dumnezeu, nu poate dispune de viața omului, nici chiar omul însuși nu are dreptul să-și suprimă viața, și cu atât mai mult nimeni nu-și poate aroga dreptul de a suprima viața altuia. Și acesta, cu atât mai mult, cu cât fiecare om este o existență unică, nerepetabilă, cu potențe nebănuite.

Practica avortului, anticoncepționalele și controlul nașterilor în cadrul căsătoriei de astăzi, cât și în cazul relațiilor extraconjugale și întâmplătoare, sunt o crimă împotriva vieții umane, în general, și a copilului, în special, în ciuda întâlnirii lor pe tot parcursul istoriei omenirii ca o realitate, din nefericire, constantă, apărută și justificată de mulți reprezentanți ai omenirii. Ierburi și practici care provocau avortul erau pretutindeni cunoscute și se foloseau. În vechime însă, oricare metodă folosită pentru întreruperea de sarcină era considerată nepermisă. Fătul a fost socotit întotdeauna și în mod constant om deplin. Întreruperea de sarcină era considerată crimă, omucidere. De aceea și în jurământul medical impus de Hipocrate și care este acceptat până astăzi, medicul, ca slujitor al vieții, mărturisește că nu va da femeii substanțe abortive. Poziția aceasta este astăzi pusă sub semnul întrebării²⁹.

---

29. *Ibidem*, p. 8; 9.

Atitudinea Sfintei Scripturi cu privire la avort

Înțelepciunea biblică a privit totdeauna avortul ca pe un act condamnat moral, adică un act de distrugere a unei vieți umane inocente. Începând de la concepție, viața în uter, ceea ce numim *viață fetală*, este recunoscută de Sfânta Scriptură ca viață umană deplin personală. Creată de Dumnezeu prin intermediul părinților, noua ființă umană reflectă chipul divin prin care este înzestrată cu calitatea morală și spirituală de *persoană*.

Cărțile sapiențiale ale Vechiului Testament fac deseori referire la timpul în care embrionul se constituie în *secret*. Mult mai înainte de acestea, Pentateuhul este și el interesat de a înțelege modul de concepere a omului. În mod sigur, evreii Vechiului Testament știau foarte bine că o nouă generație vine datorită întâlnirii trupești între bărbat și femeie, întâlnire care nu este redusă la un simplu fapt. Expresia folosită în *Levitic* 12, 2; 5: „*Dacă femeia va zămisli și va naște prunc de parte bărbătească, necurată va fi șapte zile, cum e necurată și în zilele regulii ei... Iar de va naște fată, necurată va fi două săptămâni, ca și în timpul regulii ei*“ – poate fi tradusă fie cu „*dacă o femeie care va da descendență*“ fie cu „*o femeie care va produce sămânța neamului*“: și aici se poate sugera că nu numai bărbatul produce seminția, ci și femeia. Același termen de „*sămânță*“ sau „*descendență*“ revine în tot capitolul 12 al Leviticului, precum și în cartea Facerea 4, 25 privind în general regulile de curăție a femeii după naștere: sângele fiind văzut, potrivit unei credințe comune, ca fiind mijlocul care poartă taina vieții.

Mai târziu, David în Psalmii lui nu ocolește această temă a descendenței și a modului în care omul este conceput. Psalmul 139, ce aparține unui grup între Psalmii lui David (138-145), este un psalm de învățătură, în care omul dialoghează cu Creatorul său: Dumnezeu este descris ca Cel Care țese viața umană chiar din pânțelele matern, în mod ascuns: „*Minunată este știința Ta, mai presus de mine; este înaltă și n-o pot ajunge.... Că Tu ai zidit rărunchii mei, Doamne, Tu m-ai alcătuit în pânțelele maicii mele... Nu sunt ascunse de Tine oasele mele, pe care le-ai făcut întru ascuns, nici ființa mea pe care ai urzit-o ca în cele mai de jos ale pământului*“ (Psalmi 138, 6; 13; 15). Această conștiință că Dumnezeu este Domnul vieții care se dezvoltă în sânul matern și Înțelepciunea divină cu privire la zămisirea omului care este necunoscută chiar femeii, reapare în II Macabei 7, 22-23 („*Nu știi cum v-ați zămislit în pânțelele*

meu și nu v-am dat duh și viață și închipuirea fiecăruia nu eu am întocmit-o, ci Ziditorul lumii, Care a zidit pe om de la nașterea lui, vă va da ca un milostiv iarăși duh și viață, de vreme ce acum nu vă este milă de voi, iubind legile Lui“). Aici, Taina vieții ce începe ca un dar al lui Dumnezeu în pântecul matern vine legată la o altă viață și anume la viața spirituală a omului credincios ce suportă suferințe pentru credință și respectarea legilor lui Dumnezeu. Mai înainte de acestea, Cartea lui Iov, utilizând metafora laptelui care devine caș, atestă taina vieții ca aparținând lui Dumnezeu: „Mâinile Tale m-au făcut și m-au zidit și apoi Tu mă nimicești în întregime. Adu-ți aminte că m-ai făcut din pământ și că mă vei întoarce în țărână. Nu m-ai turnat oare ca pe lapte și nu m-ai închegat ca pe caș? M-ai îmbrăcat în piele și în carne, m-ai țesut din oase și din vine. Apoi mi-ai dat viață și bunăvoința Ta și purtarea Ta de grijă au ținut vie suflarea mea“. Aceeași metaforă este reportată și în Înțelepciunea lui Solomon (7, 1-2) care vorbește de „închegarea omului“ din sânge asemenea laptelui: „Sunt și eu om muritor asemenea tuturor și coborând din neamul celui dintâi om zidit din pământ. Și am fost înfiripat, cu trupul, în pântecul mamei mele, închegându-mă din sânge, vreme de zece luni, din sămânță bărbătească și în ceasul somnului odihnitor“.

În concluzie, Tradiția biblică, folosind cunoștințele timpului, știe foarte bine că pruncul este un fruct al unirii trupesti între bărbat și femeie și mărturisește că Dumnezeu este Domnul vieții și cel ce dă suflarea vieții: „Atunci, luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie“ (Facerea 2, 7). Înțelepciunea biblică recunoaște că dincolo de datul empiric, obiect al investigației științifice, procrearea umană se dă de UN AL TREILEA, care este transcendent și deci nu poate fi substituit nici de bărbat și nici de femeie. Este propriu învățaturii biblice de a recunoaște în procrearea umană opera lui Dumnezeu, care pune o interdicție după naștere, precum și după perioada lunară a femeii tocmai pentru a nu se ajunge la o pretenție magică a generării vieții renunțându-se la Taina vieții pe care o deține numai Dumnezeu³⁰ și deci indisponibilitatea ei pentru om. Acest lucru se vede foarte bine în toate prescripțiile cultice ale Vechiului Testament cu privire

30. E. Lepicard, *L'embryon dans la Bible et la tradition rabbinique*, în rev. „Ethique“, nr. 3 (1992), p. 37-47, aici p. 45.

la curățirile cultice pe care femeia trebuie să le facă după naștere sau după perioada lunară (Levitic 12-15).

Pe fondul acestei tradiții religioase, trebuie să notăm că în Vechiul Testament nu este nicio mențiune specifică cu privire la avortul voluntar. Și aceasta deoarece la poporul ales, avortul constituie o practică interzisă având în vedere valoarea deosebită care se dă descendenței, fiind fii ca și daruri ale lui Dumnezeu și fecunditatea ca un semn evident al binecuvântării lui Dumnezeu și, dimpotrivă, sterilitatea ca o condamnare la moarte³¹. Textul care merită amintit însă cu privire la interzicerea avortului este un text unic din legea Vechiului Testament, Ieșirea 21, 22-25: „*De se vor bate doi oameni și vor lovi o femeie însărcinată și aceasta va lepăda copilul său fără altă vătămare, să se supună cel vinovat la despăgubirea ce o va cere bărbatul acelei femei și el va trebui să plătească potrivit cu hotărârea judecătorilor. Iar de va fi și altă vătămare, atunci să plătească suflet pentru suflet, ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior, arsură pentru arsură, rană pentru rană, vânătăie pentru vânătăie*“, care condamnă în mod explicit avortul, în cazul de mai sus involuntar.

Pasajul de la Ieșirea definește într-un anumit sens **statutul legal** recunoscut embrionului despre care Sfânta Scriptură spune că se dezvoltă, crește în ascuns, în secret. Referindu-se la cazul de violență fizică în timpul căreia o femeie însărcinată poate pierde pruncul, textul biblic prevede două posibilități: dacă lovirea determină doar avortul, legea cere ca vinovatul să plătească soțului femeii însărcinate o sumă stabilită de sentința judecătorilor, în acest caz, avortul nu este considerat ca fiind asemenea cu omuciderea, și viața fătului nu este echivalentă cu cea a unui om. Dar dacă se va dovedi o vătămare majoră, atunci se aplică legea așa-zisă a talionului, care prevede viață pentru viață. Aici trebuie să subliniem că acest text a fost interpretat în mod divers în tradiția greacă a traducerii celor 70 de bătrâni înțelepți³², abandonată de altfel de evrei. Textul grecesc al celor

31. Maurizio Chiodi, *Etica della vita. Le sfide della pratica e le questioni teoriche*, Edizioni Glossa SRL, Milano, 2006, p. 154.

32. Septuaginta, Deutsche Bibelgesellschaft Stuttgart, 1935, Exodus, 21, 22-25: „*Dacă doi oameni se luptă și lovesc o femeie însărcinată și creatura sa vine afară neformată, se va plăti o despăgubire cum o va cere soțul acelei femei. Dar dacă, dimpotrivă, urmează nenorocire, va plăti cu suflet pentru suflet, ochi pentru ochi*“.

70 de înțelepți de la Alexandria face distincția între un *fetus non-format* și un *fetus format* și în acest caz cere *viață pentru viață*. Distincția e cu totul absentă în originalul ebraic, de unde se vede clar influența problematicii grecești cu privire la etapele dezvoltării embrionului. Probabil, această distincție se lega la o curentă opinie grecească prezentă în epoca celor 70 de înțelepți (în opoziție cu stoicismul inspirându-se din Hipocrate, Aristotel a produs în mediul religios așa-zisa *Lex cathartica* din Cirene) care făcea această distincție între *fătul ușor recunoscut și fătul non-recunoscut*³³.

În Noul Testament, unde se regăsește și ethosul vechi testamentar, unicele referiri, și acestea indirecte, cu privire la avort ar fi cele de la Galateni (5, 18-21) și în unele texte din Apocalipsa (9, 20-21; 21, 8; 22, 15) și, în special, textele care vorbesc deucidere și desfrânare.

*Discernământul moral contemporan
cu privire la avort*

Astăzi, contracepția și avortul sunt două cuvinte foarte la modă – se practică azi contracepția cum se practică sporturile; fete de 13-14 ani pot să-și cumpere pilule anticoncepționale, cum și-ar cumpăra alimente sau un element de vestimentație; și dacă totuși o mică ființă se încapățânează să apară pe lume, atunci intră în scenă masacrul, însă nu oricum, ci legalizat. Femeia se internează într-o clinică pentru o „mică“ operație numită simplist – „întrerupere de sarcină“ sau „chiuretaj“, ca să nu mai vorbim de metoda zisă „prin aspirație“³⁴.

Pe de altă parte, „planificarea familială“ se ocupă intens de puterea cuplurilor de a-și dirija fecunditatea în mod rațional: rărirea nașterilor în funcție de starea de sănătate a mamei, de posibilitățile materiale ale familiei și în vederea unei educări echilibrate a copiilor. Este vorba deci de mijloace pedagogice și medicale de a regiza fecunditatea.

Practica curentă pune însă o întrebare inevitabilă: putem cu adevărat și în mod sincer să facem o deosebire între calculul zilelor de fecundație și alte mijloace anticoncepționale, de exemplu, cel ce ar putea asigura un anumit timp de sterilitate absolut sigur? Distincția între actul complet și

33. Maurizio Chiodi, *Etica della vita. Le sfide della pratica e le questioni teoriche*, Edizioni Glossa SRL, Milano, 2006, p. 155.

34. G. Habra, *Iubire și senzualitate*, Editura Anastasia, București, 1994, p. 106.

incomplet este grosier materialistă. Învățătura elaborată închide cuplurile într-o cazuistică a mijloacelor, le obligă să caute „trucuri“, să se eschiveze și să trișeze litera moralei oficiale.

*Ce soluții oferă Biserica Ortodoxă
privind numărul, controlul și limitarea nașterilor;
dacă e cazul să se pună și această problemă?*

În spiritul Revelației, răspunsul este tocmai cel duhovnicesc. Spre deosebire de animal, care trăiește doar la nivel biologic, în om funcționează și nivelul spiritual prin care el își dezvăluie sensul existenței lui³⁵. Cuplul trece printr-o maturizare a vârstelor sale spirituale care nu suportă nicio rețetă generală. Asceza conjugală, alimentată de o viață plenară în Biserică, aduce prin ea însăși stăpânirea necesară pentru a alege și a judeca situația în acord cu vârsta spirituală și creșterea armonioasă a darurilor. Biserica nu oferă decât elemente de judecată în plus, ea nu exercită nicio agresivitate, menirea ei este de a elibera omul de orice formă a sclaviei. Părăsind accepția sociologică și finalistă a procreației, soluția vine prin arta inventivă a lui „magnus amor“ și prin harul care o acoperă³⁶.

Cum astăzi datorită secularizării nu se dă o importanță deosebită vieții spirituale, se ajunge în mod frecvent la anticoncepționale și, mai rău, la avort. Aceste plăgi ale familiei au fost totdeauna condamnate de Biserică. Încă din secolul al V-lea, Fericitul Augustin – care nu avea cum să știe de toate aceste născociri ale minții omenești împotriva vieții – vorbind despre soții criminali spune: „*Uneori această cruzime voluptuoasă sau această voluptate crudă merge până la administrarea de medicamente pentru sterilitate și dacă nu e suficient, până la a nimici într-un fel oarecare și a răpune în pântec fetusul conceput, așa încât să nu se mai nască. Cu certitudine, dacă ambii sunt așa, nu-i putem numi soți; și dacă sunt așa, atunci s-au unit în căsătorie pentru dezmăț. Dar dacă doar unul este așa, îndrăznesc să spun atunci fie că ea este târfa soțului, fie că el este adulterul soției sale*“³⁷.

35. C. Galeriu, *Forme și mijloace pastorale de promovare a credinței în familia de azi*, Manuscriptum, p. 8.

36. P. Evdokimov, *Taina iubirii*, p. 236.

37. Fer. Augustin, *Despre căsătorie și concupiscență*, I, 15, în Migne, PL. vol. 44, col. 409-434, aici col. 423-424.

De asemenea, Sfântul Ioan Gură de Aur este tot atât de aspru și de vehement: *„De ce semeni acolo unde nu poți secera? Acolo unde se folosesc medicamente de sterilizare și unde omorul se petrece înainte de naștere? Așa n-o lași nici pe prostituată să rămână prostituată, ci o faci și ucigașă. Vezi cum din beție izvorăște pofta, cum din poftă iese adulterul, iar din adulter omorul? Sau ceva mai rău decât omorul; căci nu am cuvinte să numesc o asemenea faptă, de vreme ce nu omori ceea ce s-a născut, ci îl împiedici chiar să se nască. Deci, de ce batjocorești darul lui Dumnezeu și te războiești cu legile lui și urmezi blestemul ca pe o binecuvântare? De ce, apoi, transformi cămara nașterii în cămară de omor și pe femeie, lăsată ca să facă copii, o faci instrument al omorului? Ca să fie mereu accesibilă pentru amanți și gata de plăcere, ca să câștige mai mulți bani...“³⁸. Și tot el spune altă dată: *„Unii ca aceștia judecă ușor și fără socoteală..., căci nu-și dau seama că totul se datorează Creatorului firii; că nici unirea dintre bărbat și femeie și nici altceva n-ar putea face ceva pentru nașterea de copii, dacă n-ar fi ajutorul mâinii Celui de Sus, care deșteaptă firea spre nașterea de fi“³⁹. Deci, anticoncepția și avortul sunt împotriva ordinii stabilite de Dumnezeu. Căci materializarea contracepției se realizează fie prin mutilarea organelor cărora Dumnezeu le-a atribuit forța procreativă (castrare, extirparea ovarelor) sau mutilarea funcțiilor (sterilizare de toate felurile, pilule etc.), fie prin abaterea artificială de la scopul care i-a fost încredințat actului sexual (sterilet, prezervativ) în timpul lui sau după desfășurarea lui. Prima dintre formele de intervenție în ordinea dumnezeiască este și cea mai gravă, pentru că se procedează la mutilarea unui organ sănătos⁴⁰.**

Efectul nefast al mutilării se răsfrânge asupra celui care o suportă, căci mutilarea – atât a organului, cât și a funcției – frustrează organismul de hormonii foarte necesari secretați de organele sexuale, care joacă un rol foarte important în împlinirea ființei umane sub toate aspectele.

Nici celelalte metode artificiale de contracepție nu sunt cu ceva preferabile. Un bărbat care se apropie de femeia lui cu un prezervativ nu face un singur trup cu ea; el se unește literalmente cu prezervativul. Așa că fiecare

38. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 24 la I Romani, 4*, Migne, PG., vol. 60, col. 626-627.

39. Idem, *Omilia 38 la cartea Facere II*, în P.S.B., vol. 22, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1989, p. 52.

40. G. Habra, *Iubire și senzualitate*, p. 107.

formă de contracepție, în felul ei, atentează grav la iubire⁴¹. Împotrivirea omului față de ordinea divină este o negare a iubirii de oameni a lui Dumnezeu Care l-a creat pe om ca să se înmulțească și să devină moștenitor al Împărăției cerurilor. Dar mai rău decât metodele contraceptive este avortul, cel mai vinovat dintre asasinate, pentru că este comis la adresa unei ființe nevinovate, complet lipsite de apărare, Biserica așezându-l între păcatele strigătoare la cer⁴².

Fertilizarea in vitro – sau FIV

De peste 20 de ani în lume (de curând și în România) se practică cu succes fecundarea *in vitro*. Această metodă de fertilizare se folosește în cazul în care femeia suferă de obturație tubară (atunci când trompele, care trebuie să asigure migrarea zigotului spre a se fixa pe peretele din spatele uterului, sunt secționare sau astupate), ovulul este prelevat la ieșirea din ovar, este fecundat într-o eprubetă și minusculul embrion este implantat în uterul femeii care a furnizat ovulul⁴³. În România, primul centru de fertilizare *in vitro* a început să funcționeze la Timișoara, în 1995. Primul român conceput în eprubetă, Daniel G., din Timișoara, a împlinit în 2003 7 ani. Conceperea sa a fost realizată la Clinica Universității de Obstetrică și Ginecologie „Bega“ din embrioni conservați depuși în bănci specializate⁴⁴. Iar cazul care a stârnit polemici uriașe nu din cauza unei mentalități greu penetrante în cultura est-europeană, ci prin însuși contextul clinic: mama dornică de fertilizare era trecută de mult de vârsta maternității: 67 ani. Cazul Adrianei Iliescu a făcut ocolul lumii, și nu trebuie uitat faptul că „fabrica de sănătate“ trebuie să funcționeze cu valorile societății, în care individul este un membru integrant, cu drepturi și responsabilități deopotrivă. În general, embrionii se donează unui cuplu steril, care va da naștere unui copil a cărui mamă legală nu este mamă biologică, iar tatăl legal nu este tatăl genetic⁴⁵. În jurul acestor tehnici

41. *Ibidem*, p. 110.

42. D. Radu, *Repere morale*, p. 105.

43. Pr. prof. dr. Vasile Răducă, *Bioetica și morală creștină*, în rev. „Studii teologice“, nr. 3-4 (1999), p. 103-117, aici p. 114.

44. Larisa Ciochină și Constantin Iftime, *O viziune asupra vieții*, Editura Pro-Vita Media, București, 2003, p. 76.

45. Dr. George Stan, *Teologie și bioetică*, Editura Biserica Ortodoxă, Alexandria, 2001, p. 30.

de fecundație se consumă cea mai mare parte din tensiunea între știința biologică aplicată procreației și etică, sociologie sau drept. Este cea mai cunoscută metodă folosită în cazul infertilității din diverse cauze (absența trompelor, obstrucții tubare, endometrioză, cauze imunologice etc.)⁴⁶. Reușita acestor metode a condus omul la modificarea conștiinței de sine, ca și la serioase mutații în deontologia medicală.

Copilul născut și nu „produs“

Ce se întâmplă atunci când tehnica substituie actele trupești dintre un soț și o soție, cu scopul de procreație? Se întâmplă ca în această situație rezultatul să nu se numească nicidecum ca fiind născut în sensul de generat, ci produs ca orice alt produs al societății consumiste. Când un copil este fructul actului conjugal, atunci el este generat pentru că este fructul unui act de iubire. În unirea lor trupească, cei doi, soțul și soția, care devin cum ne spune Sf. Scriptură „*un singur trup*“ (Facere 2, 24), se dăruiesc unul altuia integral, trup și suflet, și primesc și dau în același timp darul iubirii matrimoniale. Și în acest caz, copilul este fructul matur al iubirii lor în această dăruire totală reciprocă⁴⁷. În realitate, originea oricărei persoane este fructul unei dăruiri: pe de o parte, Dumnezeu, Care la momentul oportun creează sufletul, și pe de altă parte, soții sau părinții, care se dăruiesc trupește. Actul nașterii este un act profund personal deoarece presupune toate aspectele celor două persoane ale soților: aspectul biologic – gameții, hormonii; aspectul emoțional – atracția fizică; aspectul afectiv – iubirea conjugală; aspectul trupesc – unirea trupească; aspectul spiritual – unirea tuturor idealurilor și proiectelor de viață; cu alte cuvinte, nașterea umană nu este un act pur biologic, ci unul care implică în mod personal și liber toată ființa celor doi soți⁴⁸.

46. L. Ciochină și C. Iftime, *O viziune asupra vieții*, p. 75.

47. Cf. Giovanni Paolo II, *Uomo e Donna. Catechesi sull'amore umano*, Città Nuova Editrice – Libreria Editrice Vaticana, Roma 1985 (4^a ed. 1995), pp. 453-469; vezi și Pontificio Consiglio per la Famiglia, *Morale coniugale e sacramento della penitenza*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1998, p. 81-103, 135-150; M. Rhonheimer, *Etica della procreazione*, p. 75-95; vezi și C. Caffarra, *Etica generale della sessualità*, Ares, Milano 1992, p. 35-78.

48. Cf. Giorgio Maria Carbone, *La fecondazione extracorporea. Tecniche, valutazione morale e disciplina giuridica*, ed. III, Editura Studdio Domenicano, Bologna, 2005, p.

În cazul relațiilor prematrimoniale, actele trupești nu se pot constitui într-o „dăruire“ totală, definitivă, exclusivă, pentru că aceasta în mod simplu nu există. Cei doi, bărbatul și femeia, numiți în acest caz amanți, nu și-au unit viețile lor printr-un legământ de viață și de iubire pe care îl realizează Cununia religioasă prin jurământul celor doi. Nici în cazul actelor trupești dintre soții care folosesc contracepția nu există această dăruire reciprocă definitivă, pentru că se suprimă fecundarea presupusă de sexualitatea lor și care face parte din ei înșiși. Se dăruiesc trupește unul altuia, dar nu ca posibili tată și mamă, nu în capacitatea lor paternală și maternală și aceasta pentru că lipsește dimensiunea creativă a manifestării lor ca bărbat și femeie. Numai în cazul voinței creative se poate vorbi de dăruire reciprocă totală și numai în acest caz, copilul conceput în diferitele lui stadii de dezvoltare poate primi ceea ce îi este demn pentru existența sa: numele de persoană. Chiar dacă prin legea omenească trebuie să se atribuie cuiva ceea ce îi este necesar, anume atributul de persoană, totuși legea nu îi poate da iubirea care îi este proprie pentru persoana umană. A iubi este unicul mod de raportare la celelalte persoane. Doar în iubire se poate exclude ca unul să devină patron al altei persoane.

În mod contrar, când copilul vine la viață „*in vitro*“, el nu poate fi numit născut, generat, ci produs, fabricat. Este rezultatul diferitelor procedee tehnice. Și atunci „nașterea“ umană, odată ce este redusă la o procedură tehnică, ea este apoi evaluată potrivit unei logici a eficacității productive. Când se produce ceva, se declanșează un amplu proces: 1. să nu se încalce legea; 2. care este calitatea produsului (bun sau rău) și 3. în baza acestei judecăți se menține sau se exclude produsul. În cazul „nașterii *in vitro*“ se transferă aceeași logică: 1. care este calea cea mai bună pentru a avea un fiu; 2. odată ce s-a obținut un embrion „*in vitro*“ se verifică calitatea lui bună și 3. dacă nu este de calitate bună, nu se face implantul și se dă la rebut⁴⁹. De obicei, în aceste procedee tehnice se folosește producerea mai multor embrioni pentru a evita falimentul procedeeului. Dar, în acest caz, există mai multe riscuri; pe de o parte, există riscul unei sarcini multiple, sau există riscul ca dintre mulțimea embrionilor produși unii să fie de ca-

34-35; vezi și Michele Aramini, *Manuale di Bioetica per tutti*, Edizioni Paoline, Milano, 2006, p. 201-202.

49. *Ibidem*, p. 37.

litate inferioară și în acest caz se procedează la o întrerupere de sarcină selectându-se numai unul dintre toți, iar ceilalți, distruși sau congelați după dorința părinților⁵⁰. Potrivit cercetărilor, se pare că dintre ovocitele fecundate *in vitro* doar până la 5% pot deveni copii, restul de embrioni din cauza supranumărului sunt congelați pentru a fi folosiți în alte experimente sau distruși, iar alții mor datorită riscului de avort pe care îl presupun aceste tehnici procreative⁵¹.

Fertilizarea *in vitro* nu poate fi moral acceptată, dacă ea creează embrioni supranumerari care sunt distruși sau folosiți pentru experimente medicale ori exploatați comercial. Producerea embrionilor supranumerari are multe urmări grave din punct de vedere moral și anume, un număr de embrioni (20-40%) mor când sunt decongelați, alți embrioni sunt folosiți în cercetare, alții în industrie pentru realizarea unor produse cosmetice⁵². Cum viața începe din momentul zămisirii, înseamnă că distrugerea acestor embrioni este omucidere.

Literatura de specialitate cunoaște numeroase situații de mame de împrumut. Au fost mame care au acceptat gestația unui copil comisionat de un cuplu steril, de obicei al surorii sau al unei rude. Din păcate, au fost cazuri în care mama de împrumut, după ce a dus la bun sfârșit o sarcină, a refuzat să consemneze copilul de care s-a legat afectiv pe parcursul gravidității. Aici, situația copilului este complicată, în timp ce moștenește patrimoniul genetic de la două persoane, care nu sunt părinți biologici, și primește sângele și hrana și comunicarea în timpul vieții intrauterine de la o a treia persoană, mamă-surogat. Astfel, copilul este tratat ca un exemplar animal și nu ca o persoană umană, care are dreptul să-și cunoască propriii părinți. În privința maternității, faptul că apare o a treia persoană în procesul zămisirii o face de neacceptat din punct de vedere ortodox. În ambele cazuri, expresia „*uter de închiriat*“ arată că până și în concepția secularizată există îndoieli față de moralitatea acestor proceduri⁵³. Deși, teoretic, ma-

50. Mircea Gelu Buță și Iulia Alexandra Buță, *Bioetica între mărturisire și secularizare*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2008, p. 186.

51. M. Aramini, *Manuale di Bioetica*, p. 200, vezi și prof. univ. dr. Pavel Chirilă și asociații, *Principii de bioetică, o abordare ortodoxă*, Editura Christiana, 2008, p. 189.

52. G. Stan, *Teologie și bioetică*, p. 32.

53. Pr. prof. dr. John Breck, *Darul sacru al vieții*, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2001, p. 224.

mele care își închiriază uterul nu primesc nicio compensație, în realitate, o treime dintre ele acceptă această situație din motive economice, din care cauză ele sunt greu de acceptat din punct de vedere moral⁵⁴.

În urma expunerii pe scurt a învățaturii creștine ortodoxe despre familie și despre Taina Căsătoriei, cât și despre tehnologia reproducerii artificiale, putem exprima câteva concluzii și anume: familia bazată pe căsătorie a fost întemeiată de Dumnezeu și ridicată de Mântuitorul la rangul de Taină, prin care legătura naturală a căsătoriei este sfințită și înălțată la demnitatea reprezentării unirii duhovnicești dintre Hristos și Biserică. Fără a disprețui trebuința unirii trupești între bărbat și femeie, Biserica socotește că numai în căsătorie ea devine un mijloc de promovare a unirii sufletești. Astfel, pe lângă transfigurarea unirii trupești, căsătoria are și rolul de a da naștere de prunci, iar responsabilitatea asumată pentru creșterea lor face ca actele de unire trupească să se îmbibe de un element spiritual și mai accentuat. În ceea ce privește concepția Bisericii față de problema infertilității, vedem că Biserica ne învață să ne îngrijim de sănătatea trupului pentru a-l folosi în slujba Domnului și aproapelui. De aceea, Biserica este de acord cu tratamentul medical al infertilității în vederea nașterii de prunci⁵⁵. Dar, din păcate, după cum se vede, atunci când tratamentul medical al infertilității nu este suficient, se apelează tot mai frecvent la reproducerea artificială, care se substituie actului natural procreativ, acesta se opune reproducerii naturale și bulversează concepțiile clasice privind filiația dintre părinți și copii. Deși în însămânțarea artificială cu lichid seminal de la soț este păstrată filiația, trebuie remarcat faptul că lipsește totuși legătura completă, trupească și sufletească a soților, lipsesc comuniunea conjugală și iubirea în momentul zămislirii⁵⁶.

Lăsând la o parte faptul că în urma folosirii acestor tehnici s-au semnalat cazuri de anomalii, că embrionii supranumerari sunt folosiți pentru cercetări științifice sau pentru industria cosmetică, trebuie să ne întrebăm cum putem să catalogăm o tehnică care condamnă la moarte mii de embrioni, mii de ființe omenești, care poartă în ele chipul lui Dumnezeu. După învățătura Sfintei noastre Biserici, viața omenească nu începe la naștere,

---

54. G. Stan, *Teologie și bioetică*, p. 31.

55. *Ibidem*, p. 34.

56. *Ibidem*, p. 35.

ci la zămislire și deci cât de mulți embrioni morți sunt, tot atâtea mii de vieți suprimate, ca în practica avortului. În fața acestei sumbre perspective contemporane, de o dramatică realitate, Biserica își asumă un rol de conștiință trează, toate tehnicile de procreare artificială care generează eșecuri materializate în ființe umane sacrificate sunt condamnabile și de neîngăduit. Chiar dacă la orizont se prefigurează îmbunătățiri ale tehnologiilor, responsabilitatea omorării acestor embrioni este prea grea pentru a justifica cu ceva continuarea experiențelor⁵⁷.

*Clonarea*⁵⁸

Tema clonării merită o tratare detaliată pentru obiectiva importanță ce o are în intensele discuții morale ce le ridică. S-a vorbit deseori cu privire la clonare și la cercetările asupra embrionilor de un fel de „delir“, de omnipotență din partea cercetătorilor implicați în tehnicile de reproducere artificială⁵⁹. Și totdeauna discuțiile provocate în jurul acestui subiect au ajuns la necesitatea înțelegerii corecte dintre știință și morală. Mulți dintre cercetători și-au pus întrebarea: *De ce să nu se facă ceea ce în mod tehnic este posibil?* Întrebarea sună într-un anumit mod ca o sfidare și cere de a nu se pune limite nejustificate cercetării științifice și folosirii aplicațiilor tehnologice care derivă. Pe de altă parte, s-au ridicat voci opuse acestei opinii ce au invocat o oarecare formă de limitare pentru cercetător, mai ales atunci când cercetarea este împinsă spre locuri unde este în joc chiar natura omului. Clonarea este un astfel de joc. Ea este fiica fecun-

57. Răzvan Ionescu, *Problematica începutului vieții umane în etica biomedicală contemporană*, în „Știință și teologie“, Editura Eonul Dogmatic, București, 2001, p. 265-290, aici p. 273.

58. Studii folosite la acest segment: Claude Hifer, *Clonarea umană*, în Dominique Beaufils & com, *Bioetica și Taina persoanei. Perspective ortodoxe*, trad. din lb. fr. de Nicoleta Petuhov, Editura Bizantină, București, 2005, p. 175- 188; Dr. George Stan, *Teologie și bioetică*, Editura Biserica Ortodoxă, Alexandria, 2001, p. 67-103; Adriano Pessina, *Bioetica. L'uomo sperimentale*, Editura Bruno Mondadori, Milano, 1993, p. 131-140; Michele Aramini, *Manuale di Bioetica per tutti*, Edizioni Paoline, Milano, 2006, p. 148-156; J. Rostand, *Peut-on modifier l'homme?*, Editura Gallimard, Paris, 1956.

59. J. Rostand, *Peut-on modifier l'homme?*, Editura Gallimard, Paris, 1956, p. 29; G. Risuleo, *Ingegneria genetica. Nuova frontiera della biologia*, Casa Editrice Scientifica Internazionale, Roma 1994; Prof. univ. dr. Pavel Chirilă și asociații, *Principii de bioetică, o abordare ortodoxă*, Editura Christiana, 2008.

dării artificiale și a numeroaselor posibilități ce se deschid prin astfel de cercetări.

În 1997, câțiva cercetători englezi au reușit să producă prin mijloacele științifice *oaia Dolly*, prin clonarea patrimoniului genetic al unei oi adulte. Nașterea *oii Dolly* a adus pentru prima oară înaintea publicului larg problema clonării. Chiar dacă științific nu se poate spune că a fost un succes (puțini știu faptul că Dolly a fost experimentul cu numărul 227 dintr-o serie de nereușite!), comunitatea științifică s-a simțit datoră să facă cât mai repede următorul pas spre clonarea umană. Nu se știe încă dacă această perspectivă este realistă, dar s-au ridicat o serie de interogații cu privire la finalitatea acestor cercetări.

Ce este clonarea?

Noțiunea de clonare este de origine greacă, vine de la cuvântul „κλων“, însemnând „butaș“, „ramură“. Clona definește o celulă, un anumit grup de celule sau un anumit organism, obținut pe cale naturală sau artificială dintr-o singură celulă sau dintr-un singur organism, printr-un procedeu de reproducere asexuată. Savantul englez de origine indiană J.P.S. Haldane este cel care a dat acestui procedeu numele de *clonare* în anul 1963. În biologie, clonarea indică posibilitatea de a duplica patrimoniul biologic (genetic) al oricărei ființe. Așa, de exemplu, se pot duplica viruși, bacterii, molecule, organisme și chiar plante întregi sau animale. O bună parte dintre verdețurile pe care le consumăm pot fi clonate în sensul că cei care le cultivă au cumpărat răsadurile produse prin acest procedeu; au obținut un răsad la fel ca formă, culoare, gust ce va fi duplicat de foarte multe ori, punând în circulația comercială produse care sunt cerute pe piață. În același mod se poate folosi la nivelul produselor alimentare care pot fi clonate, în cazul animalelor, unde clonarea e sinonimă cu reproducerea asexuată în sensul că se realizează posibilitatea de a reproduce individualitatea biologică fără nicio referire la sexualitate. Procesul științific pus la punct de către I. Wilmut și colaboratorii săi de la Institutul Roslin din Edinburgh, Scoția, prevede următorii pași: extragerea nucleului dintr-o celulă-ou nefecundată, succesivă fuziune a unei celule nongerminate de la individul ce trebuie clonat cu celula-ou nefecundată. Fuziunea dintre nucleul celulei adultului ce se vrea replicat cu oul nefecundat are loc prin șocul electric. Șocul electric are și funcția de activare a procesului de dezvoltare a em-

brionului artificial. Al treilea pas, la fel ca și în cazul fecundației *in vitro*, prevede transferarea embrionului în uter.

Note istorice cu privire la clonare

- 1938 – Primele încercări științifice de clonare.
- 1952 – Primele încercări științifice de clonare a broaștelor.
- 1962 – John Gurdon face progrese în domeniul clonării.
- 1972 – Tehnologia ADN-lui recombinat sau ingineria genetică.
- 1979 – Clonarea mamiferelor prin fuziune gemelară.
- 1982 – Primul șoarece transgenetic cu hormoni ai creșterii.
- 1984 – Cinci oi clonate prin procedeul embryo-splitting.
- 1988 – Oi transgenetice.
- 1988 – Houston – Șapte tauri clonați.
- 13 octombrie 1994 – Clonare umană.
- 1994 – Patru vițeii clonați.
- 1997 – Dolly – oaia adultă clonată.
- 1997 – Polly clonată și transgenetică.
- 1998 – Celule staminale.
- 1998 – Clonarea omului la Seul și în America.
- Ianuarie 2000 – Brevetarea tehnicii prin care Dolly a fost clonată.
- 2000 – Multiplicarea purcelușilor.
- 2000 – Multiplicarea maimuțelor.
- Noiembrie 2000 – Clonarea taurului asiatic în pericol de dispariție.
- 7 septembrie 2000 – Parlamentul European votează contra clonării.
- 30 noiembrie 2001 – Bovine clonate prin metoda *l'embryo splitting*.
- 25 decembrie 2001 – Noi progrese în clonarea umană; anunțul lui Robert Lanza cu privire la recentele tentative ale clonării umane pentru scopul terapeutic, datorate cercetărilor Societății americane Advanced Cell Technology.

Pentru ce este necesară clonarea?

Motivele ce i-au determinat pe cercetători să pună la punct diverse tehnici de clonare sunt multiple. Pe de o parte, o astfel de tehnică reprezintă un fundament de plecare pentru foarte multe aplicații în care se cere generarea de indivizi identici în exemplare adulte. În principal, motivele aduse pentru legalizarea acestei practici și tehnici ar fi următoarele: clonarea ca

cercetare, pentru a înțelege ce se petrece în ADN-ul unui organism devenit adult sau îmbătrânit și dacă este posibilă întoarcerea la starea de dinainte;

- clonarea pentru a obține animalele necesare industriei alimentare;
- clonarea animalelor de companie, o afacere ce a prins foarte bine în țările foarte capitalizate;
- clonarea animalelor pe cale de dispariție;
- clonarea omului – de țesuturi umane în scopuri terapeutice;
- clonarea omului în scopul reproducerii.

O parte dintre aceste motive sunt reținute ca fiind legitime, acceptate de toți sau aproape de toți, sau chiar necesare, cum este cazul animalelor pe cale de dispariție, în timp ce altele nu sunt admise, așa cum este cazul clonării omului⁶⁰. În cazul animalelor s-a reținut ca justificate următoarele obiective: a) creșterea în mod rapid a celor mai bune animale pentru industria alimentară; odată cu duplicarea lor prin clonare nu se mai așteaptă un timp necesar maturizării pentru a avea o calitate superioară deoarece calitatea selecționată trece de la generație la generația clonată; se admit astfel așa-zisele replici de excelență⁶¹; b) salvarea speciilor de animale ce sunt pe cale de dispariție; c) producerea de clone de animale transgenice, adică animale în care sunt introduse gene de la aceeași specie sau de la om sau de la alte specii, cu scopul de a studia patologiiile particulare sau de a le folosi pentru prelevare de organe pentru transplantul la om, fără niciun risc de respingere a acestor transplanturi.

Probleme morale conexe procesului de clonare umană

Clonarea, pusă în dimensiunile sale biologice ca metodă de reproducere artificială, se realizează fără aportul celor doi gameți și din această cauză se mai numește și reproducere *asexuată sau agamică*. Fecundarea propriu-zisă este substituită de așa-numita fuziune a unui nucleu prelevat de la o celulă somatică a individului care se vrea clonat sau a unei celule somatice cu ovocitele denucleate, particulare, adică de la genomul de ori-

60. Așa cum s-a afirmat mai înainte, la 7 septembrie 2000, Parlamentul European a votat contra clonării.

61. H. Jonas, *Tehnica, medicina ed etica. Prassi del principio di responsabilita*, Torino, 1997, p. 139-140.

gine maternă. Pentru că nucleul celulei somatice poartă tot patrimoniul genetic, clona sau individul obținut deține identitatea genetică a donatorului nucleului prelevat de la celula somatică. Și această esențială corespondență genetică cu donatorul induce în noul individ replica somatică sau copia donatorului însuși.

Evenimentul de la Edinburgh, Scoția, s-a realizat după încercarea a 277 de fuziuni de ovocite-nuclee donatoare și doar opt au avut succes, adică opt din 277 au inițiat dezvoltarea embrionară și doar unul din acești opt embrioni a ajuns să se nască: oaia numită Dolly. Cu tot succesul, rămân totuși foarte multe întrebări cu privire la foarte multele aspecte ale experimentului: spre exemplu, posibilitatea ca între cele 277 de celule donatoare folosite să fi fost unele «*staminale*», dotate adică cu un genom nu în totalitate diferențiat; sau ce rol l-a avut ADN-ul prezent în ovulul matern. Rămâne, în mod sigur, un eveniment ce depășește orice forme de fecundare artificială cunoscute până acum, care se actualizau totdeauna prin utilizarea celor doi gameți. Trebuie subliniat, totuși, că dezvoltarea indivizilor obținuți prin clonare, dincolo de eventualele mutații și care în mod sigur nu vor fi puține, ar trebui să producă o structură trupească foarte asemănătoare celei a donatorului de ADN. Și acest lucru este rezultatul cel mai perturbant în mod special atunci când experimentul este reportat la specia umană.

Indiferent de ce procedură se pune în practică în vederea reproducției prin clonare, la mamifere procentul de reușită este foarte mic. S-a demonstrat în experiențele efectuate pe ovine că din 67 de celule fetale modificate au fost obținute doar 7 exemplare, la bovine doar 9 din 19, la șoareci 8 din 287, la capre 3 din 112, la porci 1 din 100, iar la cai 1 la 1000.

În ipoteza că experimentul de clonare s-ar extinde la specia umană, ne putem întreba dacă de la această replică trupească ar trebui în mod necesar să admitem o perfectă identitate a persoanei clonate, identitate înțeleasă în realitatea ei atât ontologică, cât și spirituală. Ce se va întâmpla cu sufletul? Poate fi el clonat odată cu replica trupească?

Aici trebuie să spunem în mod răspicat: sufletul, care este de natură spirituală și care aparține speciei umane, creat în mod direct de Dumnezeu, nu poate fi nici generat de părinți, nu poate fi produs prin fecundarea artificială și nici clonat. Mai mult, dezvoltarea psihologică, cultura și mediul aduc totdeauna încărcătura lor la fiecare personalitate; faptul foarte bine cunoscut că între frații gemeni la care asemănarea fizică nu reprezintă

identitatea persoanei lor, sunt foarte multe deosebiri nu doar spirituale, ci chiar și fizice.

Individualitatea biologică nu este o individualitate personală, pentru că o persoană e mai mult decât ceea ce se vede în realitate. Omul este și un trup biologic, este adevărat, dar nu numai atât, este mai mult decât trupul său biologic, este o persoană duală, trup și suflet. Și în acest sens, nu faptul duplicării biologice este o problemă, ci problema creării sufletului și eventualele interferențe asupra personalității, asupra conștiinței de a fi o ființă umană, adică asupra autoconștiinței, a propriei demnități și asupra conștiinței sociale atribuite de ceilalți. Este evident că, în acest caz, clona nu poate fi identică cu prototipul numai și prin simplul fapt al conștiinței că este adusă la lumină în mod artificial și poate avea conștiința nu a perfecțiunii, ci a unui surogat. „*Ființa umană*“ generată prin clonare este evident privată de unicitatea și irepetabilitatea individualității sale. Ignorarea valorii personale a trupului uman duce la dispariția miracolului procreării umane, reducerea omului la un mijloc, la violarea dreptului de a fi unic din punct de vedere genetic. Reproducerea prin clonare de subiecți din punct de vedere biologic identici duce la dispariția oricărei posibilități de varietate a patrimoniului genetic, ce constituie o adevărată bogăție a omului. Viața se răspândește și se dezvoltă tocmai datorită diversității care, dimpotrivă, prin clonare este perturbată. De asemenea, se pot realiza tot prin clonare efecte imprevizibile din cauza eventualelor experimente greșite de laborator, care nu mai pot fi stopate și care pot rămâne ireversibil în natură.

O altă rațiune pentru care clonarea nu poate fi admisă este tocmai faptul că ea deschide poarta eugeniei: ideea că se pot obține numai oameni geniali, frumoși, puternici, sănătoși, producătorul deținând toată puterea de a decide⁶². Dar cine poate stabili adevărată natură umană? Cine poate stabili măsura pentru a spune care tip de om este mai bun? În această perspectivă se poate înțelege o logică a producției industriale pentru care va trebui o prospecțiune a pieței de desfacere, a cerințelor, ieșind pe piață totdeauna cu noutăți experimentale și eliminând produsele nevandabile sau supraproduse. Pentru aceasta poate fi necesară o folosire a femeii doar pentru anumite funcțiuni pur biologice: prestare de ovule și de uter. Și, bineînțeles, se deschide perspectiva de realizare de utere în laborator. Mai mult, rolul tatălui

---

62. *Ibidem*, p. 136.

poate fi cu totul anulat din moment ce nucleul ce trebuie fecundat poate fi prelevat de la aceeași mamă⁶³. Procesul de clonare pune sub semnul întrebării relațiile fundamentale ale persoanei: filiația, consangvinitatea, înrudirea, paternitatea. O clonă poate fi sora geamănă a mamei sale, lipsită de tatăl biologic, poate fi fiica bunicului; creează posibilitatea de a se naște copii din trei părinți – un bărbat oferă celula somatică cu nucleul, o femeie oferă ovulul și altă femeie uterul.

În fine, clonarea omului este în oarecare mod o formă de violență pentru continua descoperire a sinelui propriu. Deci, o violență care compromite în mod considerabil propria libertate și propria istorie personală.

În ceea ce privește **drepturile omului**, eventualele clonări de ființe umane ar aduce o violare a cel puțin două principii fundamentale: egalitatea între ființele umane și nediscriminarea. În mod contrar la ceea ce s-ar putea înțelege la prima vedere, principiul parității și al egalității dintre oameni este perturbat de această posibilă dominare a omului de către om, iar discriminarea se actualizează prin tot acest profil selectiv-eugenic impus de logica clonării. Rezoluția Parlamentului European din 12 martie 1997 ca de altfel și anterioarele rezoluții, directive și recomandări⁶⁴ ale aceluiași

---

63. *Ibidem*, p. 138.

64. **Recomandarea 1046/1986**. Cea mai detaliată recomandare în domeniul protecției copilului ce urmează a se naște este Recomandarea 1046/1986 [15] privind folosirea embrionilor umani și a fetoșilor în scopuri terapeutice, științifice, industriale și comerciale. Pe lângă propunerile avansate de Adunarea Parlamentară, ea cuprinde și un Appendix, care trasează regulile ce guvernează folosirea embrionului sau fetoșului uman și prelevarea țesuturilor lor în scopuri de diagnosticare și terapeutice. Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei atenționează asupra faptului că progresul științelor medicale a determinat o poziție legală foarte precară a embrionului și fetoșului uman și că statutul lor nu a fost definit de nicio lege până în acel moment, neexistând prevederi legale care să reglementeze folosirea lor. În plus, se consideră că embrionul și fetoșul uman trebuie să fie tratați în toate circumstanțele cu respectul datorat demnității umane și că folosirea țesuturilor trebuie să fie strict limitată și reglementată în vederea realizării scopurilor terapeutice pentru care nu există alte mijloace (paragraful 10).

Se afirmă cu tărie nevoia de cooperare europeană în acest domeniu, deoarece doar o reglementare națională izolată nu ar avea niciun efect, datorită faptului că orice activitate în acest domeniu ar putea fi cu ușurință transferată și exercitată într-o altă țară, în care prevederile legale lipsesc (paragraful 12).

Recomandările cele mai importante făcute Comitetului de Miniștri privesc: interzicerea creării embrionilor umani prin procedeul fertilizării *in vitro*, în scopul cercetării pe

for european (Directiva Parlamentului European și a Consiliului 98/44/CE din 6 iulie 1998 privind protecția juridică a invențiilor biotehnologice; Rezoluția din 7 septembrie 2000) au declarat în mod expres violarea celor două principii și au interzis clonarea umană.

Din punct de vedere al Bisericii însă, clonarea umană este considerată un păcat. Nimeni nu are dreptul să manipuleze viața anumitor persoane, să reproducă ființe umane în scop experimental, iar la anumite stadii de dezvoltare să treacă la exterminarea lor.

Pornindu-se de la premisa că o clonă nu are suflet, se pot obține clone pentru a servi ca donatori la băncile de organe în vederea transplantului. Numai că, din momentul constituirii lui ca embrion, acesta, devenind o ființă umană unică, are același drept la viață ca noi toți. Chiar dacă, din punct de vedere legal, dreptul la viață al embrionului nu este legiferat încă de legislația actuală, Biserica este cea care îi recunoaște umanitatea, adică dreptul la viață. Și aceasta, deoarece omul este trup și suflet de la concepere.

---

durata vieții sau după moarte, stabilirea unui sistem adecvat de sancțiuni pentru a asigura regulile enunțate, instituirea unor registre naționale a centrelor medicale autorizate să pună în practică aceste tehnici în scopuri științifice, încurajarea și stimularea înființării unor comitete/comisii interdisciplinare de bioetică, pregătirea, pe baza regulilor menționate, a unei Convenții europene.

Sunt considerate ca folosiri nedorite sau deviații de la tehnicile care constau în utilizarea embrionilor și a fetoșilor sau țesuturilor lor în scopuri strict terapeutice următoarele fapte:

- a. crearea unei ființe umane identice prin clonare sau alte metode, inclusiv în vederea selectării rasei;
- b. implantarea unui embrion uman în uterul altui animal sau invers;
- c. fuziunea gameților umani cu aceia ai altui animal;
- d. ectogeneză, adică producerea unei ființe umane autonome în afara uterului unei femei, într-un laborator;
- e. alegerea sexului copilului prin manipulări genetice, în vederea unor scopuri neterapeutice;
- f. crearea unor gemeni identici;
- g. cercetările sau experimentele pe embrioni umani viabili;
- h. crearea unor copii din persoane cu același sex.

În finalul acestui document (paragraful 15) se precizează direcția de urmat în cazul contradicțiilor din domeniul bioeticii, raportul privind folosirea embrionilor/fetoșilor umani trebuie să ia în considerare echilibrul ce e necesar să existe între principiul libertății cercetării științifice și respectul vieții umane și al altor aspecte ținând de drepturile omului.

În cartea Facerii (2, 7), persoana umană este caracterizată ca o „*ființă vie*“, ceea ce înseamnă că este un „*suflet viu*“. Sufletul este distinct de „carne“, este, în consecință, principiul transcendent care animă întreaga noastră ființă.

Ca și în cazul gemenilor identici, clonarea este o reproducere artificială, capabilă să producă o ființă umană, pentru ca fiecare celulă să poată exprima întreaga secvență ADN și din acest punct de vedere este „omnipotentă“⁶⁵.

În viziunea antropologiei ortodoxe, embrionul este o persoană în-sufletită și purtătoare a chipului dumnezeiesc. În *Declarația universală cu privire la genomul uman și drepturile omului*, adoptată în anul 1998 de Adunarea Generală a Națiunilor Unite, elaborată în anul 1997 de UNESCO, se arată că „*practicile care sunt contrare demnității umane, precum clonarea, cu scopul de a reproduce ființele umane, nu trebuie acceptate*“⁶⁶. Comitetul interguvernamental de bioetică (CIGB) al UNESCO a încurajat statele membre ale organizației „*să ia măsuri potrivite, inclusiv legislative, pentru a interzice în mod eficace clonarea umană reproductivă*“.⁶⁷

Statele lumii au reacționat solidar în ceea ce privește clonarea reproductivă, cele mai multe dintre ele promulgând legi normative care interzic clonarea ființei umane în scop reproductiv.

În ceea ce privește clonarea terapeutică, aceasta ridică serioase probleme, nu numai de ordin tehnic, ci și de ordin moral. Clonarea terapeutică se referă la intervenția pe embrion în vederea îndepărtării encefalului (la șase săptămâni). Neavând creier, se consideră că persoana nu va suferi în eventualitatea unor viitoare amputări. După naștere, clona va fi crescută artificial, până când organele sale vor fi compatibile pentru transplant. Țări precum Marea Britanie, Israel sau Australia au aprobat metoda clonării în scopuri terapeutice.

---

65. John Breck, *Clonarea umană între mit și realitate – o evaluare ortodoxă*, trad. Lucia Mureșan și Ana Ștefănescu, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2005, p. 84.

66. Părintele Juvenale, *Teroriștii uterului. Terorism științific și etica începuturilor vieții*, p. 234.

67. *Ibidem*.

Transsexualitatea și homosexualitatea

Ceea ce doresc cu acest segment este supunerea la o examinare morală a unei realități umane despre care se vorbește destul de des. Pentru aceasta am considerat mai întâi că este necesar a delimita obiectul evaluării morale: 1. condiția homosexuală; 2. tipologia de atitudini ce sunt astăzi în conștiința creștină vizavi de fenomenul homosexualității 3. găsirea, cel puțin teoretică, de căi moral-pastorale pentru o orientare pozitivă a vieții persoanelor aflate în această condiție.

De la început trebuie spus că ceea ce ne propunem în evaluarea morală nu este de a da condamnări sau absolviri ale comportamentului unei persoane aflate în condiția de homosexualitate. Tot așa, nici de a lua în discuție acest fenomen ca și o idee abstractă, ci de a evalua realist condiția ființei umane aflate în această condiție: homosexuală.

Mai înainte de aceasta, ținând cont de cele spuse mai înainte în capitolul despre clonare, vom face o scurtă referire la transsexualitate sau schimbarea de sex, ca și o continuare a discursului despre experiențele făcute pe om.

Transsexualitatea este o altă performanță a medicinei. La dorința părinților, geneticienii au azi posibilități să intervină pe făt și să-i schimbe sexul. Este, desigur, o performanță, dar ea ridică serioase probleme de ordin moral din cel puțin două motive: dorințele copiilor nu coincid totdeauna cu cele ale părinților, prin urmare, nimeni nu va putea să prevadă reacția unui copil ajuns la maturitate, când va afla că, din punct de vedere sexual, el trebuia să fie altceva decât este; pe de altă parte, reușita *operației* presupune mai multe experiențe (care, desigur, se vor face pe ființa vie, nu teoretic). Prin urmare, mama va fi supusă mai multor operații, mai mulți embrioni sănătoși vor fi distruși, iar cei pe care s-a reușit transsexuarea, riscă să rămână cu malformații sau deficiențe diverse tocmai datorită intervenției pe ei⁶⁸. Transsexualismul se mai referă și la oamenii adulți, care fizic aparțin unui sex, dar psihic au sentimentul de apartenență la celălalt. O astfel de persoană încearcă printr-o intervenție chirurgicală, să-și adapteze caracterele fizice manifestărilor psihice. Problema centrală care se pune la nivel moral este aceea dacă este legitimă intervenția chirurgicală ce se vrea a restabili armonia dintre sexul biologic și cel psihologic. Deși, la prima vedere, manifestarea acestei dorințe a celor în cauză ar avea la bază prin-

---

68. V. Răducă, *Bioetica, familia și morală creștină*, p. 113.

cipiul terapeutic, în fond este vorba mai mult sau mai puțin de o mutilare, deoarece organul asupra căruia se intervine nu este bolnav și nici nu aduce vreo pagubă sau tulburare organismului⁶⁹. Pe de altă parte, medicamentele administrate – în special hormoni, intervențiile chirurgicale – nu pot determina un schimb real de sex, ci în realitate transformă trupul într-o specie de organism biologic neutru, nici bărbat și nici femeie. În consecință, nu se va putea rezolva problema conștiinței de sine în care fiecare se simte fie bărbat, fie femeie. Rămâne, așadar, nerezolvată problema psihologică. Mult mai complexă este însă judecarea morală ce se poate exprima în posibilitatea că un transsexual dorește să se căsătorească. E dificil de gândit că un transsexual care mai întâi a fost bărbat, apoi a devenit femeie va putea rămâne însărcinat; sau ce procese psihologice se vor declanșa în copilul crescut într-o astfel de familie?

Problemele pe care le ridică transsexualismul sunt, așadar, numeroase și extrem de complicate. În primul rând, orice individ dobândește de la naștere un anumit statut personal, cu ajutorul căruia se identifică în societate, statut ce cuprinde starea, capacitatea și relațiile din familie⁷⁰. Schimbarea sexului prin stimularea acțiunii hormonale și operație chirurgicală a dus în multe cazuri nu la soluționarea problemelor psihologice, ci la agravarea lor și la o profundă criză interioară. Biserica nu poate aproba astfel de răzvrătiri nu doar împotriva Creatorului, ci chiar împotriva naturii biologice care s-a dezvoltat în mod normal, și nu va recunoaște niciodată schimbarea apartenenței sexuale printr-o intervenție artificială.

Homosexualitatea

La început considerată un subiect tabu, homosexualitatea a devenit larg mediatizată în publicațiile și revistele expuse și vândute în plină stradă, în emisiunile de televiziune și în programele de învățământ privind educația sexuală a tineretului, la care pot avea cu ușurință acces copiii și adolescenții⁷¹. Ea reprezintă o boală și o dereglare specifică omului, deși susținătorii ei ca-

---

69. Giannino Piana, *Omosessualita e transessualita*, în *Nuovo Dizionario de Teologia Morale*, a cura di F. Compagnoni, Editura San Paulo, Milano, pp. 830-838, aici p. 836.

70. G. Scripcaru, A. Ciucă, V. Astărăstăsoae, C. Scripcaru, *Bioetica, științele vieții și drepturile omului*, p. 138.

71. J. Breck, *Darul sacru*, p. 77-78.

ută diferite argumente la diverse animale indicând unele gesturi care, pentru un om rațional, nu pot fi decât lipsite de orice relevanță.

Termenul de „*homosexualitate*“ a fost introdus în domeniul medical în secolul al XI-lea⁷² cu o evidentă conotație clinică, dar care cu timpul a trecut la a desemna acele persoane ale căror pulsioni sexuale sunt îndreptate spre persoane de același sex. Mai mult, în mentalitatea modernă cuvântul „*homosexualitate*“ a primit o încărcătură peiorativă, ceea ce a determinat substituirea lui, cel puțin în mediile homosexuale, cu alți termeni necontaminați de disprețul social: homotropie, homofilie. Mai mult, în mișcările de emancipare homosexuală se folosesc termeni și expresii care vor să arate în mod intenționat „orgoliul“ de a fi homosexual. Asemenea conotație are termenul de „gay“⁷³. Nu este necesar să observăm totuși că există și o terminologie populară ce se referă la persoanele cu astfel de comportamente și care au o încărcătură foarte negativă: *pederast, sodomit, uranian*. Toți acești termeni populari rețin totuși fenomenul homosexual ca fiind ceva *maladiv, invertit, anormal* etc.

Se poate defini homosexualitatea?

Homosexualitatea ca „*tip, tipologie*“ nu există⁷⁴. Acest fenomen are caracteristici diversive la nivel nu doar cantitativ, ci mai ales la nivel calitativ potrivit situațiilor personale și contextului socio-cultural. Cercetătorii fenomenului s-au ferit să dea o definiție în afara spațiului clinic, făcând deosebire între orientarea homosexuală și comportamentul homosexual. Și aici trebuie să afirmăm că nu putem cunoaște toate cauzele pentru care cineva adoptă această stare. Nu se cunosc cu claritate factorii biologici (genetici, hormonal, patologia embrionară) care sunt prezenți în viața unor astfel de persoane; nu există o explicație din punct de vedere psihologic științific elaborată; nu se cunosc date istorice cu privire la homosexualitate pentru a ne face o idee de existența acesteia în timp și mai ales de amploarea, de intensitatea pe care a avut-o în istorie. Așa încât este greu de dat o

72. A. de Fluvia, *Sintesis para un estudio de la cuestion homosexual*, în rev. „Jano“, nr. 371 (1979) p. 63.

73. Marciano Vidal, *Manuale di etica teologica*, vol. II, p. 307.

74. Giannino Piana, *Orientamenti di etica sessuale*, în Tullo Goffi-Giannino Piana, *Corso di Morale*, vol. II, Editura Queriniana, Brescia, 1990, p. 282-378, p. 361.

definiție care să cuprindă toate aspectele de comportament și de orientare homosexuală.

Într-o încercare de definire a homosexualității am putea spune că în esență homosexualitatea este un mod de existență ce atinge și schimbă profund relațiile persoanei în cauză cu propriul său trup și cu ceilalți. Pentru un om cu tendință heterosexuală, trupul este un mijloc de a comunica cu ceilalți; dorința devine pârgăhia majoră pentru asemenea comunicare. Dimpotrivă, în persoana cu orientare homosexuală, tentația narcisismului este în mod structural puternică și permanent prezentă. Cu cât această dragoste este mai mare, cu atât este mai mare posibilitatea ca individul să își exprime dragostea sexuală față de cineva asemenea lui, deci față de o persoană *de același sex*. Nu este deci de mirare, ci este cât se poate de logic că unul dintre cele mai grave păcate spirituale, capitale, trufia, duce la una dintre bolile morale cele mai îngrozitoare, homosexualitatea.

Dorința este asemenea unei oglinzi care nu este niciodată proiectată spre ceilalți, ci totdeauna spre persoana proprie. Propria sa orientare homosexuală va fi așadar reflexul acestei priviri în oglindă potrivit opiniei pe care o are despre el însuși: complăcerea narcisistă sau dezamăgirea nevrotică. În acest caz, *trupul pentru alții* se răsfânge în mod indefinit asupra *trupului pentru el însuși*⁷⁵. Iată aici adevărata dramă a amorului homosexual, în timp ce dorința heterosexuală are nevoie de transparența unui cristal și permite să se vadă dincolo de el, erosul homosexual este o perpetuă oglindă a lui Narcis sau mai bine o fereastră ce se deschide totdeauna către un zid.

Homosexualitatea poate fi definită și ca o mișcare spre altul, numai că această mișcare nu este una care să implice comunicarea sau accesul la celălalt, ci implică mișcarea de posesiune: homosexualul încearcă totdeauna o recuperare a propriului trup, iar relația se va termina cu o posesie, și nu cu o reciprocitate; aparține așadar magicului, și nu raționalului.

Din perspectivă juridică, homosexualitatea este un fenomen nociv, o infracțiune și, ca atare, este pedepsită penal. Cu toate că nu este considerată o boală în sine, ea se prezintă ca un comportament aberant, deviat, deosebit de periculos prin consecințele sale nemijlocite asupra partenerilor, cât și prin consecințele sale imprevizibile, dar multiple asupra societății.

---

75. *Ibidem*, p. 371.

Numărul homosexualilor este în creștere, afectând grav familia și societatea civilă. Homosexualii nu mai acceptă doar să fie tolerați, ci pretind să fie recunoscuți cu drepturi depline pe plan legislativ, să fie recunoscuți de ordinea în drept conferindu-li-se statut juridic și protecție legală. Ei sunt conștienți de faptele și consecințele faptelor lor.

Legiferarea homosexualității este susținută de mulți adepți, deși aceste manifestări nu numai că sunt contrare naturii umane, adică structurii bisexuale a speciei, dar atacă însăși existența ei.

Din punct de vedere medical, homosexualitatea este prezența unor gânduri și sentimente erotice față de o persoană de același sex, precum și orice comportament sexual asociat. Homosexualitatea poate surveni în urma unor boli psihice grave: schizofrenia, epilepsia, alcoolismul, demența, oligofrenia. Cum am mai spus, homosexualitatea nu este o boală, nu are cauze medicale, genetice, endocrine sau psihiatrice. Ea este considerată o patimă și, ca oricare alta, are o influență cert nefavorabilă asupra individului însuși, asupra familiei sale, cât și asupra întregii societăți.

Pe plan sociologic, problema homosexualității nu trebuie și nu poate fi discutată în afară și independent de problema ontoantropologică a societății omenești. Cel ce o scoate din contextul ei **natural** prelungește criza și contribuie la adâncimea ei.

Din punct de vedere civic, în Statele Unite, spre exemplu, homosexualitatea era considerată un păcat care generează boală. Acum însă devine un mod de viață alternativ.

Din perspectivă teologică creștin-ortodoxă, homosexualitatea se consideră ca o tulburare, o aberație sexuală, fiind combătută atât în Vechiul, cât și în Noul Testament.

Prima în ordinea morală biblică care contrazice această practică trupească este chiar **Instituția Cununii** pusă să reglementeze problemele trupești ale omului chiar de la creația sa.

După ce Dumnezeu a făcut cerul și pământul, după ce a populat apele cu vietăți, iar pământul l-a umplut cu verdeață, cu pomi roditori și tot felul de animale sălbatice și domestice (Facerea 1, 1-25), deci după ce a creat toate condițiile necesare „*existenței și dezvoltării integrale a omului pe pământ*“, a zis: „*Să facem om după chipul și asemănarea noastră, ca să stăpânească peștii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietățile ce se târăsc pe pământ și tot pământul*“ (Facerea 1, 26). Și mai

departe ni se spune: „Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie“ (Facerea 1, 27), pentru că a zis Domnul Dumnezeu: „Nu este bine ca omul să fie singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el“ (Facerea 2,18).

La început, Dumnezeu a creat un om (Adam) și o femeie (Eva). În actul de creație, Dumnezeu nu a făcut doi oameni sau doar două femei. Eva, evident, este creată tocmai pentru a fi tovarășa, soția lui Adam. Sfânta Scriptură afirmă clar creația unui om și a unei femei pentru a fi soț și soție, model sau paradigmă pentru orice raport trupesc aprobat de Dumnezeu, normal, moral și binecuvântat. Unirea matrimonială, potrivit referatului biblic, este instituită chiar de Dumnezeu și acest lucru nu poate fi dezlegat de nimeni, ea devenind sfântă prin binecuvântarea divină.

În Noul Testament, Mântuitorul Iisus Hristos citând din Vechiul Testament (Facerea 2, 24): „De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup“ arată că de la început Dumnezeu a fost împotriva nu doar a homosexualității, ci și a poligamiei, a divorțului: „Așa încât nu mai sunt doi, ci un trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă“ (Matei 19, 5).

Sfântul Apostol Pavel, scriind sub inspirația Sfântului Duh corinteniilor, zice și el că Cununia este instituția legitimă pentru raporturile trupesti: „Dar din cauza desfrânării, fiecare să-și aibă femeia sa și fiecare femeie să-și aibă bărbatul său“ (I Corinteni 7, 2). Căsătoria monogamă și heterosexuală este singurul context în care omul poate avea raporturi trupesti fără a păcătui și fără a avea sentimentul de vină: „Cinstită să fie nunta întru toate și patul nespurcat. Iar pe desfrânați îi va judeca Dumnezeu.“ (Evrei 13, 4). Orice altă formă a raporturilor trupesti care ar fi contrară instituției creaționale a Cununii între un bărbat și o femeie este inacceptabilă înaintea lui Dumnezeu și, în consecință, păcătoasă. Sfânta Scriptură condamnă orice activitate trupestă în afara Cununii monogame și heterosexuale: homosexualitatea, raporturile trupesti înainte de cununie, poligamia, adulterul: „Iar desfrâu și orice necurăție și lăcomie de avere nici să se pomenească între voi, cum se cuvine sfinților; nici vorbe de rușine, nici vorbe nebunești, nici glume care nu se cuvin, ci mai degrabă mulțumire. Căci aceasta s-o știți bine, că niciun desfrânat, sau necurat, sau lacom de avere, care este un închinător la idoli, nu are moștenire în Împărăția lui Hristos și a lui Dumnezeu. Nimeni să nu vă amăgească cu

cuvinte deșarte, căci pentru acestea vine mânia lui Dumnezeu peste fiii neascultării“ (Efeseni 5, 3-6); Nu știți, oare, că nedreptii nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu? Nu vă amăgiți: nici desfrânații, nici închinătorii la idoli, nici adulterii, nici malahienii, nici sodomiții, nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu“ (I Corinteni 6, 9-10).

Legea morală este a doua pe care o invocăm ca fiind potrivnică relațiilor trupești homosexuale.

Legea morală pusă de Dumnezeu mai întâi în Vechiul Testament condamnă homosexualitatea de orice tip: „*Să nu te culci cu bărbat, ca și cu femeie; aceasta este spurcăciune... De se va culca cineva cu bărbat ca și cu femeie, amândoi au făcut nelegiuire și să se omoare, că sângele lor asupra lor este“ (Levitic 18, 22; 20, 13). Apologeții homosexualității au încercat mereu să eludeze astfel de afirmații clare și nu ambigue ale Legii lui Dumnezeu venind cu argumente inventate sau de-a dreptul puerile pentru a se justifica.*

Noul Testament reafirmă condamnarea din Vechiul Testament cu privire la această abatere de la normalitatea morală. Și aici Sfântul Apostol Pavel este cel care nu poate fi contrazis: „*De aceea Dumnezeu i-a dat necurăției, după poftele inimilor lor, ca să-și pângărească trupurile lor între ei. Ca unii care au schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună și s-au închinat și au slujit făpturii, în locul Făcătorului, Care este binecuvântat în veci, amin! Pentru aceea, Dumnezeu i-a dat unor patimi de ocară, căci și femeile lor au schimbat fireasca rânduială cu cea împotriva firii. Asemenea și bărbații lăsând rânduiala cea după fire a părții femeiești, s-au aprins în pofta lor unii pentru alții, bărbați cu bărbați, săvârșind rușinea și luând cu ei răsplata cuvenită rătăcirii lor. Și precum n-au încercat să aibă pe Dumnezeu în cunoștință, așa și Dumnezeu i-a lăsat la mintea lor fără judecată, să facă cele ce nu se cuvine. Plini fiind de toată nedreptatea, de desfrânare, de viclenie, de lăcomie, de răutate; plini de pizmă, de ucidere, de ceartă, de înșelăciune, de purtări rele, bârfitori. Grăitori de rău, urători de Dumnezeu, ocărători, semeți, trufași, laudăroși, nascocitori de rele, nesupuși părinților. Aceștia, deși au cunoscut dreapta orânduire a lui Dumnezeu, că cei ce fac unele ca acestea sunt vrednici de moarte, nu numai că fac ei acestea, ci le și încuviințează celor care le fac“ (Romani 1, 24-28; 32).*

Sfântul Ioan Gură de Aur comentând acest text nu are nici el cuvinte de laudă la adresa celor care nu mai țin cont de legea lui Dumnezeu:

„*Nimic nu este atât de urâcios ca această batjocură. Dacă Pavel vorbind de curvie zicea: «Tot păcatul pe care l-ar face omul, afară de trup este; iar cel ce curvește, păcătuiește în trupul său» (I Corinteni 6, 18), apoi ce am putea spune de această nebunie, care este cu atât mai rea decât curvia, încât nici nu mai avem ce spune? Nu zic numai că prin acest păcat tu nu ai devenit femeie, dar încă ai pierdut și dreptul de a fi bărbat, căci nici nu te-ai schimbat în natura femeii și nici nu ai păstrat natura bărbătească, ci amândurora te-ai făcut deopotrivă trădător, vrednic de a fi alungat și bătut cu pietre și de femei, ca și de bărbați, fiindcă ai nedreptățit și necinstit amândouă genurile. Și ca să afli cât de mișlesc fapt e acesta, spune-mi te rog: dacă venind la tine un om ți-ar spune în gura mare că tu ești câine, oare nu ai fugi de el ca de un om obraznic? Dar iată că tu, care faci parte între oameni, nu numai câine te-ai făcut pe sineți, ci chiar mai prejos și mai necinstit decât acest animal, căci câinele cel puțin este folositor omului, pe când cel ce curvește nu este folositor la nimic. Dar ce? spune-mi: dacă cineva amenințându-te ți-ar porunci ca să naști copii și să lehuzești, oare nu te-ai umple de mânie asupra lui? Dar iată acum, ca cei ce turbează după astfel de păcate, singuri își făuresc relele cele mai grozave, căci nu este același lucru a te schimba în natură femeiască și a rămâne și bărbat în același timp, sau mai bine-zis, a nu fi nici femeie și nici bărbat.*⁷⁶»

Nu mai este nevoie să mai aducem alte voci, fie ale Sfintei Scripturi sau ale Sfinților Părinți (ex. Clement Alexandrinul – Pedagogul⁷⁷) pentru a arăta că dintotdeauna păcatul sodomiei sau al homosexualității a fost respins de Legea morală creștină.

76. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola către romani a Sfântului Apostol Pavel*, în Migne, PG., vol. 60, col. 415-421, aici col. 419; vezi și trad. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola către romani a Sfântului Apostol Pavel*, trad. de PS Teodosie Atanasiu, revizuită și îngrijită de Cezar Păvălașcu și Cristian Untea, Editura Christiana, București, 2005, *Omilia a IV a*.

77. Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, în P.S.B., vol. 4, trad., introd., note și indici de pr. D. Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1982, p. 315.

Act și orientare

Orice discurs asupra homosexualității ar fi incomplet, fără a lua în considerare și problema diferenței dintre *act și orientare*. Mulți homosexuali aduc spre justificare a acestei abateri de la legea morală creștină afirmația: „*Eu m-am născut așa, homosexual – Dumnezeu m-a făcut așa. Deci, gândurile mele, plăcerile, dorințele și stilul meu de viață nu ar trebui să fie condamnate*“. Prin urmare, dacă sunt persoane care se nasc cu o predispoziție spre un comportament homosexual, aceasta ar trebui să aducă toate faptele și gândurile lor în acest sens ca fiind aprobate de Dumnezeu? Fără îndoială că nu pot fi acceptate nici de ordinea și legea divină și nici de logica firească.

Învățătura biblică despre păcatul strămoșesc ne arată că toți oamenii se nasc cu oarecare dispoziție spre păcat. Primul om, Adam, ca reprezentant al întregii umanități, în momentul în care a căzut din ascultare și a păcătuit, prin el toți oamenii au moștenit păcatul strămoșesc și deci, predispoziția de a păcătui: „*De aceea, precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa și moartea a trecut la toți oamenii, pentru că toți au păcătuit în el.... Căci, dacă prin greșeala unuia moartea a împărțit printr-unul, cu mult mai mult cei ce primesc prisosința harului și a darului dreptății vor împărți în viață prin Unul Iisus Hristos. Așadar, precum prin greșeala unuia a venit osânda pentru toți oamenii, așa și prin îndreptarea adusă de Unul a venit, pentru toți oamenii, îndreptarea care dă viață. Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa prin ascultarea unuia se vor face drepți cei mulți*“ (Romani 5, 12; 17-19). Fiecare om care s-a născut în lume, cu excepția Mântuitorului Iisus Hristos, s-a născut și se naște cu efectele păcatului lui Adam, cu o natură predispusă la ispite și la păcat. Și atunci este greșit a spune: „*Dumnezeu m-a făcut homosexual*“ (sau criminal, bețiv, desfrânat etc.) pentru că păcatul nu are originea de la Dumnezeu, ci de la om (adică de la protopărintele nostru Adam). Dar faptul că omul se naște cu o înclinare spre păcat nu justifică nicidecum dorințele și comportamentele păcătoase. A-L acuza pe Dumnezeu că a pus în noi o oarecare tendință care pentru unii este inevitabilă, poate aduce o ușurare celor care se simt homosexuali, dar acest lucru nu-i va absolve de judecata lui Dumnezeu. Mai mult, Sfânta Scriptură ne învață că omul nu-L poate acuza pe Dumnezeu de comportamentele sale păcătoase. Și aceasta, pentru că Dumnezeu nu ispitește pe nimeni. Singur omul

se mișcă potrivit propriilor lui dorințe și pasiuni la stânga sau la dreapta. Nimeni nu poate spune în momentul în care a căzut într-un păcat că Dumnezeu l-a ispitit, pentru că Dumnezeu nu poate fi ispitit de rău și nici nu ispitește pe nimeni. Fiecare e, dimpotrivă, ispitit când se lasă ademenit de propria dorință și concupiscentă. Și apoi când propria dorință naște păcatul, când acesta se consumă generează moartea (Iacov 1, 13-15).

Pentru cei ce încearcă o justificare a homosexualității, a fi imoral înseamnă actele sau comportamentele homosexuale, nu și poftele și gândurile homosexuale, deci inevitabile și, în consecință, non-păcătoase. În adevăr, Sfânta Scriptură ne învață că ispita nu este încă păcat. Mântuitorul Iisus Hristos a fost ispitit în deșertul Carantaniei și deci nu s-a învoit cu ea: Evrei 2, 18: *„Căci prin ceea ce a pățimit, fiind El Însuși ispitit, poate și celor ce se ispitesc să le ajute“*. Ceea ce devine păcat este atunci când o persoană cultivă conștient ceea ce o ispitește și face planuri pentru realizarea acelui comportament păcătos. Sfânta Scriptură ne învață în mod clar că păcatul nu este doar cel se comite și pe care Dumnezeu îl interzice, ci și a avea pofte și gânduri păcătoase. Mântuitorul Iisus Hristos oprește chiar și râvnirea, dorirea raporturilor trupești ilicite în textul de la Matei 5, 27-29: *„Ați auzit că s-a zis celor de demult: «Să nu săvârșești adulter». Eu însă vă spun vouă: Că oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea în inima lui. Iar dacă ochiul tău cel drept te smintește pe tine, scoate-l și aruncă-l de la tine, căci mai de folos îți este să piară unul din mădularele tale, decât tot trupul să fie aruncat în gheenă“*.

Ideea de a condamna doar actul exterior și nu și pofta interioară era una din doctrinele fariseilor și pe care Mântuitorul Iisus Hristos o condamnă foarte ferm: *„Ați auzit că s-a zis celor de demult: «Să nu ucizi»; iar cine va ucide, vrednic va fi de osândă. Eu însă vă spun vouă: Că oricine se mânie pe fratele său, vrednic va fi de osândă; și cine va zice fratelui său: netrebnicule, vrednic va fi de judecata sinedriului; iar cine va zice: nebunule, vrednic va fi de gheena focului... Căci din inimă ies: gânduri rele, ucideri, adultere, desfrânări, furtișaguri, mărturii mincinoase, hule. Acestea sunt care spurcă pe om, dar a mânca cu mâini nespălate nu spurcă pe om“* (Matei 5, 21-22; 15, 19-20).

La fel și Sfântul Apostol Pavel condamnă poftele rele și închipuirile păcătoase: *„Drept aceea, omorâți mădularele voastre, cele pământești: desfrânarea, necurăția, patima, pofta rea și lăcomia, care este închinare*

la idoli“ (Coloseni 3, 5). Tot el este cel care îi îndeamnă pe creștini să-și sfințească propriile gânduri (Filipeni 4, 8). La fel și Sfântul Apostol Iacov (4, 1).

Dat fiind că Sfânta Scriptură condamnă nu doar actele, ci merge mai departe și spune că și poftele și simțirile și gândurile ilicite sunt păcătoase, nu poate exista niciun „homosexual creștin“, așa după cum nu poate exista un *criminal creștin* sau un *hoț creștin*. Când un homosexual se convertește și devine creștin, atunci va trebui să-și combată liber orice tendință sau poftă, sau act homosexual: „*Mai departe, fraților, câte sunt adevărate, câte sunt de cinste, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt vrednice de iubit, câte sunt cu nume bun, orice virtute și orice laudă, la acestea să vă fie gândul*“ (Filipeni 4, 8).

Biserica Ortodoxă, mergând pe drumul deschis de Cuvântul lui Dumnezeu din Sfânta Scriptură și al învățăturilor Sf. Părinți, trece homosexualitatea în rândul păcatelor strigătoare la cer, iar canoanele exclud de la împărtășanie homosexualii timp de 15 ani (Canoanele 7, 58, 62 și 63 ale Sfântului Vasile cel Mare; 61, 62, Trulan; 16, 17, 20, 21, 22, 24 Ancira;) și 18 ani (Canonul 4 al Sfântului Grigorie de Nyssa)⁷⁸.

Prin poziția sa, Biserica Ortodoxă Română arată că faptele homosexuale sunt inacceptabile din punct de vedere moral; ele denaturează scopul și funcția firească a organelor trupești, nu au nicio valoare procreatoare și reprezintă o parodie a unirii „*într-un singur trup*“. Caracterul de promiscuitate al comportamentului homosexual constituie un păcat, în timp ce actele specifice (incluzând relațiile anale și stimularea oral-genitală și oral-anală) provoacă repulsie și dezgust⁷⁹.

Credința creștin-ortodoxă consideră homosexualitatea și lesbianismul păcate strigătoare la cer. Cu toate acestea, voința civilă a abrogat art. 200 din Codul penal, legalizând astfel homosexualitatea ca act în sine și pedepsește numai hărțuirea sexuală.

---

78. Arhid. prof. dr. Ioan Nicolae Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, Editura Polsib, Sibiu, 1993, p. 381; 408; Sfântul Vasile cel Mare, Canonul 62 – *Cel ce a arătat imoralitate în cele bărbătești, i se va hotărî timpul de penitență ca celui ce nelegiuște întru adulter (15 ani)*.

79. J. Breck, *Darul sacru*, p. 144.

Creștinul și provocarea drogurilor⁸⁰*Definiție și clasificări*

E un fapt recunoscut de toți că societatea contemporană e marcată de o puternică criză spirituală, criză de vocație, a modelelor morale, culturale și politice. Ideologiile ateiste, secularizarea, totalitarismul, ca produse ale culturii europene, pun omul contemporan în situația de confruntare cu dezorientarea și lipsa țelului spiritual și cultural.⁸¹

Mai trebuie știut că toate aceste schimbări i-au afectat în cea mai mare măsură pe adolescenți, aceștia fiind caracterizați de către psihologi și sociologi ca aflându-se la o vârstă critică, ingrată, neînțeleasă și totuși prețioasă, dificilă și delicată, în același timp.⁸²

Consumul de droguri reprezintă una dintre provocările cu care se confruntă umanitatea, efectele directe sau indirecte ale acestuia relevându-l ca pe un fenomen îngrijorător.

Spre deosebire de populația matură, populația tânără este mult mai deschisă la nou, mai predispusă la noi experiențe, la risc. Flagelul drogurilor este unul dintre fenomenele cele mai complexe, mai profunde și mai tragice ale lumii contemporane.

Despre narcotice oamenii au știut dintotdeauna. Însă narcomania nu a fost întotdeauna o boală a societății. Cauza principală a apariției narcoma-

---

80. Bibliografie folosită la acest segment: Giovanni Russo, *Bioetica sociale*, Editura Elledici, 1999, Torino; Giorgio de Rosa, *Gli aspetti etici del problema della droga*, în rev. „Medicina e Morale“, nr. 1 (1981), p. 5-30; S. Fedeli, *Droga: proposte per una prevenzione*, Salcom, Brezzo di Bedero, 1979; G. Varenne, *La buso delle droghe*, Editura Paoline, Roma, 1981; Luigi Maria Solivetti, *Perche la droga: le cause dell'uso della droga nella societa contemporanea*, Editura F. Angeli, Milano, 1983; Matthias Seefelder, *Oppio: storia di una droga dagli egizi a oggi*, Editura Garzanti, Milano, 1990; Maria Pia Lai Guaita, *La droga: rischio sociale: un libro per tutti*, Editura Carocci, Roma, 2003; Mauro Battaglia Marcenaro, *Droga?*, Editura Il Melo, Milano, 1988; Jorge Lima Barreto, *Rock & droga*, Editura Gammalibri, Milano, 1984; Alessia Bertolazzi, *Sociologia della droga: un'introduzione*, Editura Angeli, Milano, 2008; Dr. Dmitri Aleksandrovici Avdeev, *Când sufletul este bolnav*, Editura Sofia, București, 2005; Danion Vasile și asociații, *Lanțurile drogurilor*, Editura Egumenița, Galați, 2004.

81. Pr. lect. univ. dr. Leontin Popescu, *Pastorația copiilor și a tinerilor în noul context social*, în „Teologie și educație la Dunărea de Jos“, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2003, p. 243.

82. *Ibidem*, p. 251.

niei ca afecțiune, care a căpătat o largă răspândire în Europa secolului al XIX-lea, este socotită în prezent a fi năzuința omului de a-și lărgi posibilitățile intelectuale și fizice.⁸³

Termenul de „drog, droguri“, azi intrat aproape în tot vocabularul curent, pare a deriva de la anticul olandez „*droghe vate*“, adică „*butoiaș cu o substanță foarte tare*“, termeni cu care veneau identificate vasele ce conțineau astfel de substanțe transportate din America în Europa⁸⁴. Termenul în realitate este impropriu, pentru că așa cum este cunoscut, prin cuvântul „droguri“ indicăm în mod normal multe alte substanțe care uneori se vând chiar în farmacii.

Un alt termen preferat în limbajul juridic și legislativ este acela de „substanțe stupefiante“. Dar nici acest termen nu este satisfăcător având în vedere că el pune accent pe sentimentul de „uimire“ ce este produs de aceste substanțe.

Definiția cea mai corectă este aceea de „substanțe psihotrope“ (sau psihoactive), adică substanțe care acționează la nivel psihic – la nivelul inteligenței, afectivității, voinței. Prin urmare, drogul, termenul ce rămâne cel mai frecvent folosit, este o substanță solidă, lichidă sau gazoasă care, introdusă în organism, modifică imaginea asupra realității înconjurătoare. Folosirea abuzivă poate crea dependență fizică și psihică sau tulburări grave ale activității mentale și ale comportamentului.⁸⁵

O altă clarificare terminologică este rezervată termenilor de „*toxicoman, toleranță, supradoză, dependență*“. *Toxicoman* – persoana care consumă în mod regulat droguri, pentru a obține o stare de o anumită intensitate; *toleranța* – apare atunci când organismul se obișnuiește cu prezența unei anumite substanțe și se adaptează la aceasta fără să producă vreun efect până când nu se mărește doza. Este un mecanism ce se întâlnește în mod frecvent la diferitele somnifere sau la anumite analgezice. În mod normal mărinđ dozajul, se măresc și posibilele efecte colaterale asociate. Efecte colaterale sau reacții adverse ale unui medicament sunt efectele nedorite care se asociază efectului propriu al medicamentului. De exem-

83. Danion Vasile și asociații, *Lanțurile drogurilor*, Editura Egumenița, Galați, 2004, p. 33.

84. Salvino Leone, *Droga*, in Giovanni Russo, *Bioetica sociale*, Editura Elledici, 1999, Torino, 131-160, aici 131.

85. Danion Vasile, *Lanțurile drogurilor*, p.38.

plu, folosirea aspirinei poate determina leziuni gastrice sau streptomicina poate da disfuncții auditive. Tot așa și în cazul drogurilor, dozarea poate deveni din ce în ce mai mare pentru a pune în pericol chiar viața individului. Și acest lucru se verifică atunci când se înregistrează așa-zisul *sindrom de superdoză*; *supradoza* – introducerea în organism a unei cantități de substanță mai mare decât poate suporta acesta și care poate produce moartea. Supradoza intervine atunci când consumatorul utilizează o doză prea puternică în raport cu cea obișnuită, atunci când se continuă consumul dozei uzuale în paralel cu medicația din cura de dezintoxicare; *dependența* este o formă de intoxicație cronică ce rezultă din consumarea repetată de substanțe toxicogene, fără motivație medicală. Ea poate fi de două feluri: fizică și psihică. Dependența fizică e determinată de faptul că anumite substanțe psihotrope, după un anumit timp, se infiltrează în ciclurile metabolice ale organismului și atunci când nu se mai consumă se produce o stare de tensiune la nivelul fizic, lucru care se produce și în cazul *sindromului de abțință*. Dependența psihică, mai dificil de tratat decât cea fizică, se produce atunci când se trăiește sentimentul de „necesitate“, nu fizică, ci în mod exclusiv psihică datorată acelei substanțe. Același lucru se poate constata și în cazul consumatorilor de alcool sau de tutun.

Dependența fizică nu se întâlnește la toate tipurile de droguri (numai la heroină, morfină). Dependența psihică este cea mai importantă. Ea constă în modificări de comportament și o stare mentală particulară însoțită de necesitatea psihică imperioasă de a-și administra substanțe periodic sau continuu pentru a obține o stare de bine sau pentru a înlătura disconfortul psihic. Ea este întâlnită la toate tipurile de droguri.

Dependența, fie fizică, fie psihică, constituie într-un anumit sens intoxicația cronică de substanțe psihotrope, în timp ce *sindromul de superdoză* reprezintă intoxicația acută, care poate produce moartea.

*Motivele pentru care un tânăr
s-ar apuca să consume droguri*

Adolescența a fost totdeauna subiectul psihologiei și sociologiei, fiind calificată cu diferite adjective: vârsta critică, vârsta prețioasă, vârsta ingrată, neînțeleasă. Un lucru este însă sigur: este o vârstă dificilă și delicată. În această perioadă copilul de ieri, care era foarte legat de judecățile părinților săi, caută un nou echilibru cu el însuși, cu spațiul familial, social, moral în

care trăiește și cu propriul său mod de acțiune și gândire. Cu alte cuvinte, încearcă o nouă înfățișare, o nouă identitate, cu mai multă libertate decât până atunci, adică independență. La această etate, în fiecare individ prinde formă exigența libertății personale, desprinderea de părinți, preocupare pentru propriul plan de viață, conștiința autonomiei, conștiința maturității sexuale și afective. În tot ceea ce întreprinde și simte, adolescentul face totdeauna apel la propria scară de valori și face alegeri de care se poate simți responsabil.⁸⁶

În viziunea tânărului, binele și răul sunt percepute ca două categorii care nu pot fi aplicabile în mod separat realității sociale, ca două dimensiuni ale experienței, între care nu se poate pune o graniță bine definită. În această linie, binele și răul devin două principii funcționale ale momentului prezent. Binele este ceea ce se face și se simte la un anumit moment, este ceea ce am înțelege prin formula: a trăi imediatul, a trăi viața de zi cu zi. În viziunea adolescentului, principiile de bine și rău sunt de fapt legate la dinamica vieții cotidiene și tind să ia un caracter relativ.⁸⁷ În consecință, noțiunile de bine și de păcat asumă o semnificație diversă.

Cuvântul „păcat“, se știe, nu este bine primit printre tineri, care îl rețin ca desuet și, în consecință, se preferă substituirea lui cu noțiunea de „greșeală, vinovăție, eroare“. Greșeala, în definiția adolescentului, înseamnă în ultimă instanță o violare a propriilor principii, a propriilor alegeri și mai puțin o violare a unei ordini divine. Și aici trebuie spus că tânărul tinde a vedea sensul păcatului în strânsă legătură cu autorealizarea, dar aceasta este o opinie imatură, orizontală și individualistă, fără o referință la structurile teologice ale păcatului. Potrivit cercetărilor⁸⁸ făcute asupra tinerilor

86. Giuseppe Sovernigo, *Senso di colpa, peccato e confessione. Aspetti psicopedagogici*, Dehoniane, Bologna, 2000, p. 206.

87. Franco Garelli, Enrica Rosanna, *Giovani e riconciliazione. Ricerca empirica condotta su un campione di giovani italiani (18-19 anni)*, in a cura di Mario Midali e Riccardo Tonelli: *Giovani e Riconciliazione*, Las, Roma, 1984, p.17-59, aici p. 32.

88. Franco Garelli, Enrica Rosanna, *Giovani e riconciliazione. Ricerca empirica condotta su un campione di giovani italiani (18-19 anni)*, in a cura di Mario Midali e Riccardo Tonelli: *Giovani e Riconciliazione*, Las, Roma, 1984, p.17-59; Enrica Rossana, *Quale riconciliazione per i giovani? Ricerca sociologica*, Elle Di Ci, Torino - Leumann, 1985; Idem, *Giovani*, in *Nuovo dizionario di spiritualità*, a cura di Stefano de Fiores, e Tullo Goffi, Editura Paoline, Cinisello Balsamo, 1985, p. 726-748; Claudio Bucciarelli, *I giovani e il sacramento della Penitenza - Indicazioni di metodologia catecheta per un itinerario di formazione nell'età evolutiva*, in *La penitenza*, Elle Di Ci, Leumann - Torino,

cu privire la concepția acestora despre păcat, se pare că nu numai noțiunea de păcat în general este mai puțin puternică în conștiința tânărului, ci chiar și noțiunea de păcat originar, iar păcatul social sau colectiv e văzut într-o viziune individualistă, ca o greșeală responsabilă împărțită cu toți. Păcate sau greșeli, în opinia adolescentului, par a fi astăzi identificate cu incoerența, indiferența, pesimismul, minciunile, neascultarea, violența, drogurile, păcate care privesc iubirea și sexul.

Mulți adolescenți depășesc foarte bine, chiar dacă nu fără dificultăți, separarea de perioada infantilă în căutarea unei noi identități stabile și mature. Sunt însă și numeroși tineri care în situații de neliniște identitară își exprimă angoasele lor sub forma de «acting out», recurgând la alegeri deviate de la normalitate, unele dintre aceste alegeri chiar periculoase, cum ar fi cele ale toxico-dependenței, ale suicidului sau comportamentului delinvențial⁸⁹. Așadar, toxico-dependența poate deveni unul dintre posibilele răspunsuri la deprecierea psihologică așa de frecventă în adolescență. Folosirea drogurilor, în spatele motivației conștiente aduse de adolescenți (spre exemplu: curiozitatea, dorința de evadare, voința de a experimenta noi senzații și experiențe) poate ascunde semnificații profunde de tipul defensiv și regresiv. Drogurile pot să se configureze astfel, ca o soluție aparent ușoară la angoasele și la temerile cu care se confruntă; în alte cazuri pot servi la ascunderea sentimentelor de tipul depresiv care se întâlnesc frecvent în adolescență și care nu constituie o boală.

Astfel, consumatorii de droguri se împart în cinci categorii: cei care consumă din amuzament, consumatorii regulați, cei care iau ca să se întrecă pe ei înșiși, cei care luptă împotriva angoasei și, în sfârșit, consumatorii învederați. Există o distincție clară între primele categorii și cea de-a cincea. Majoritatea oamenilor nu cunoaște suficient de multe lucruri referitoare la efectele pe care le implică consumul diferitelor droguri, existând confuzie și informații greșite în acest domeniu.

1989, p. 296-323; Mario Pollo, *L'identità morale del giovane: crisi e possibilità di superamento*, in Gianfranco Coffele e Guido Gatti, *Problemi morali dei giovani oggi*, LAS, Roma, 1990, p. 35-49; Stanley Greenspan – H. George Pollok, *Adolescenza*, trad. it. di Lodovica Grassi e Margherita Bosio, Borla, Roma, 1997; Guido Gatti, *Problemi morali dei giovani oggi*, Las, Roma, 1997.

89. Gianluigi Conte – Angela Maccallini, *Tossicomane e adolescenza*, în Giovanni Russo, *Bioetica sociale*, Editura Elledici, 1999, Torino, p. 161- 178, aici p. 165.

Câteva dintre cele mai des întâlnite motive pentru care un om ajunge să consume droguri sunt:

- ivirea posibilității, și atunci tinerii pur și simplu încearcă;
- consumul de droguri poate fi văzut ca un lucru excitant și pentru care ai nevoie de curaj, este nevoia adolescentului de a brava (teribilism);
- se mai consumă pentru a scăpa de problemele zilnice: divorțul părinților, abuzul sau neglijarea părinților, la școală sau în alte situații;
- consumul de droguri mai poate fi provocat de singurătate, de sentimentul de inutilitate, de lipsa respectului de sine, sau a încrederii în sine. Se spune că doar indivizii slabi ajung dependenți de droguri, însă studiile au dovedit că toxicomanii provin din aproape toate categoriile sociale și domeniile de activitate.⁹⁰

Există și cauze externe ale consumului de droguri:

- anturajul (grupul de prieteni dubioși);
- climatul familial defavorabil;
- nivelul educațional și cultural redus;
- lipsa informațiilor sau informații false despre droguri;
- imitarea modelelor din filme etc.;
- tovarășia (prietenia) toxicomanilor;
- distracțiile (petreceri, discoteci, baruri);
- frecventarea anumitor grupuri și a unor locuri ascunse (secrete).⁹¹

Se spune că abuzul de droguri este o „crimă fără victime“, deoarece îl vatămă doar pe cel care le consumă, dar în realitate, toxicomanul nu este singura persoană care suferă. Asupra acestei aparențe trebuie spus că adevărul este cu totul altul: un singur narcoman „molipsește“ până la alți 60 de oameni. Acest fapt este legat de difuzarea și de revinderea narcoticelor. Narcomanul face asta, în principal, ca să aibă o sursă de venit constantă pentru a-și cumpăra porția zilnică de drog. Deci, din consumator devii traficant.⁹²

În ceea ce privește **clasificarea substanțelor psihotrope**, cea mai corectă clasificare este aceea de tipul farmaceutic ce descrie mecanismul de acțiune pe care fiecare substanță îl determină la nivelul sistemului nervos central. Astfel sunt:

---

90. Dr. Dimitri Aleksandrovici Avdeev, *Când sufletul este bolnav*, Editura Sofia, București, 2005, p.180.

91. *Ibidem*, p. 181.

92. *Ibidem*, p. 161.

- euforizante: opiul cu derivatele lui: morfina, heroina și metadona;
- halucinogene: derivate ale canabisului (cânepa indiană) – marijuana și hașiș;
- îmbătătoare: alcoolul, benzina și alte substanțe inhalante;
- hipnotice: barbituricele;
- excitante: cafeaua, cacaoa, amfetaminele.

După efectul pe care-l au asupra organismului:

1. Droguri halucinogene sau perturbatorii ale sistemului nervos central: canabisul, peniclidina, mescalina, ciuperca halucinogenă, L.S.D.-ul, inhalanți.
2. Droguri depresive ale sistemului nervos central: opiaceele, barbituricele, analgezicele.
3. Droguri stimulente: cocaina, amfetaminele, extazy, khatul⁹³.

După proveniență drogurile sunt:

1. Droguri naturale – adică obținute direct din plante și arbuști: opiul și opiaceele – realizate din latexul macului (*Papaver somniferum*); canabisul și rășina – produse ce se pot realiza din *Cannabis sativa* (cânepa indiană); frunzele de coca (*Isrytroxylon coca*) și derivații săi; alte plante cu proprietăți halucinogene.
2. Droguri semisintetice: realizate prin procedee chimice pornind de la substanțe naturale extrase dintr-un produs vegetal: heroina, L.S.D.-ul.
3. Droguri elaborate în întregime prin sinteze chimice: hidromorfonul, petidina, metadona, mescalina, amfetamina⁹⁴.

În ceea ce privește **semnele consumului de droguri**, acestea se clasifică în următoarele categorii:

a) Semne fiziologice: paloarea pielii, pupile dilatate sau dimpotrivă, contractate, ochii înroșiți sau tulburi, vorbire lentă, incoerență, pierderea poftei de mâncare, pierderea în greutate sau, din contră, apetitul exagerat, tusea cronică, proasta coordonare a mișcărilor (clătinare sau poticnire).

b) Semne comportamentale: excitația sau moleșeala fără motiv aparent, indiferența crescândă față de toate, dispariții de acasă, absențe nemotivate la școală, deteriorarea memoriei și atenției, insomnia, deasa și nemotivată răsturnare a dispoziției, scăderea succeselor școlare, cereri

---

93. Danion Vasile, *Lanțurile drogurilor*, p. 55-57.

94. *Ibidem*, p. 57-60 .

constante de „finanțare“, dispariția din casă a banilor, a obiectelor de valoare, a cărților, a hainelor, a ornamentelor, dese convorbiri telefonice, aspectul neîngrijit.⁹⁵

c) Semne evidente: urme de injecții, hârtii și bancnote răsucite în formă de tubuleț, lingurițe ascuțite, cutii de tablă, cutii de medicamente cu acțiune somniferă sau sedativă.

Alcoolul – necesitate sau patimă?

Termeni ca „alcoolic“, „alcoholism“ fac parte azi din limbajul comun și se referă la o varietate de semnificații care vin de la conceptul social de „a bea excesiv“ până la așa-numita alcool-dependență. Alături de consumul de droguri, consumul de alcool este una dintre cele mai răspândite practici care a măcinat omenirea dintotdeauna, fie în rândul bătrânilor, bărbați sau femei, fie în rândul tinerilor. La unii oameni, acest păcat pare a fi de netă-măduit și totuși este o robie de care se poate scăpa.

În a determina condiția de dependență alcoolică concurează în mod egal ereditatea și mediul. Incidența genetică în sindromul de dependență alcoolică este demonstrată de ultimele cercetări ca având o frecvență de 4-5 ori mai mare la copiii născuți din părinți alcoolici decât cealaltă populație: copiii născuți din părinți alcoolici devin alcoolici la maturitate mai ușor de patru ori decât copiii născuți din părinți nonalcoolici⁹⁶. Alcoholismul părintelui afectează copiii în condițiile fundamentale pentru creștere și maturare, educație, sisteme de valori (prin lipsa unui model patern sau matern consistent, a cărui importanță în dezvoltarea socială a unui copil este decisiv) și, ceea ce este foarte grav, sănătatea mintală pentru întreaga viață. O influență nefastă are consumul de băuturi alcoolice asupra generațiilor viitoare, asupra copiilor. Copiii din familiile de băutori frecvenți se nasc deseori cu malformații congenitale, se dezvoltă greu, au serioase deficiențe intelectuale. Cercetările recente au stabilit că vina pentru aceste urmări asupra copiilor nevinovați și a generațiilor viitoare nu o are numai mama, ci și tatăl, și că reținerea de la băuturi alcoolice trebuie oprită chiar de sarcina prezumtivă.

95. A. Avdeev, *Când sufletul este bolnav*, p. 178.

96. Gianluigi Conte – Angela Maccallini, *Alcoholismo e Tabacco*, in Giovanni Russo, *Bioetica sociale*, Editura Elledici, 1999, Torino, p.179- 205, aici p. 186.

Alcoolismul și suferința produsă de acesta pot conduce la diverse complicații, cum sunt dezvoltările patologice reactive ale personalității sau cele comportamentale, de inadaptabilitate (conduite agresive sau infracționalitate, sancționabile penal). Mai mult, modelul părintelui băutor este frecvent însușit de copil, astfel șansa de dezvoltare ulterioară a alcoolismului este mai mare. Alcoolismul este din această perspectivă o boală ascunsă.

Tot atât de adevărat concurează și factorii socio-ambientali și culturali la o predispoziție genetică la alcool. În acest sens, condiția de șomaj, solitudine, adolescență, nivel cultural scăzut sunt considerați factorii de risc pentru dezvoltarea unor așa-zise predispoziții spre alcoolism.

Din punct de vedere al Bisericii, se ajunge la o asemenea stare din cauza lipsei de credință, de rugăciune, de post, de spovedanie și împărtășanie cel puțin de patru ori pe an, absenței de la Sfânta Liturghie în fiecare duminică, lipsei de voință sau a unor necazuri pe care omul nu poate să le depășească de unul singur.

În Sfânta Scriptură nu este interzis consumul de vin, ne spune despre aceasta chiar Sfântul Apostol Pavel atunci când ne îndeamnă să ne îngrijim de trup cu cele trebuincioase în Epistola I către Timotei: „*De acum nu bea numai apă, ci folosește puțin vin, pentru stomacul tău și pentru dusele tale slăbiciuni*“ (I Timotei 5, 23). Din acest verset înțelegem că Sfântul Apostol Pavel se îngrijește pentru sănătatea trupului, iar nu pentru necinstirea și pângărirea lui, pentru că nici n-ar mai fi atunci îngrijire, ca să aprinzi flacăra din el și să-l faci mai înfierbântat decât cuptorul.⁹⁷ Trebuie să avem mare grijă deci cât bem și scopul pentru care bem.⁹⁸ De acest lucru ne avertizează tot Sfântul Apostol Pavel în Epistola I către corinteni: „*Ori de mâncați, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să la faceți*“ (I Corinteni 10, 31). „Beție – a se îmbăta“ – această sintagmă înseamnă consumarea peste măsură a băuturilor alcoolice, fapt ce devine uneori obișnuință și apoi patimă. Beția nu este vătămătoare numai trupului, îmbolnăvind-l, ci și sufletului și de aceea se numără printre păcatele de moarte care exclud sufletele de la Împărăția lui Dumnezeu: „*Nu vă amăgiți: nici desfrânații, nici închinătorii la idoli, nici adulterii, nici*

97. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistolele pauline – Omilii la Epistola I către romani*, Editura Christiana, București, 2005, p. 450.

98. *Ibidem*, p. 454.

malahienii, nici sodomiții, nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu“ (I Corinteni 6, 9-10).

Consecințele acestei boli sunt cunoscute în toate timpurile și în toate locurile. Și în acest sens este de ajuns să dăm o privire în istorie pentru a vedea câte conflicte a adus beția. Vechiul Testament îi atribuie lui Noe plantarea primei culturi de viță-de-vie, considerându-l și prima persoană care s-a îmbătat. Unul dintre cei mai populari zei egipteni, Osiris, era considerat a fi primul cultivator al viței-de-vie și cel ce produsese berea din cereale. E posibil ca beția pe scară largă să fi dus la căderea Babilonului, în anul 539 î.H. Perșii au atacat și distrus orașul în timpul unui festival când toți locuitorii erau beți.

Romanii au fost familiarizați cu vinul de către greci și cu toate că ei i-au cucerit pe greci, au fost de fapt cucerii de cultura greacă, de zeii lor și de dragostea lor pentru consumul vinului. Romanii au transformat sărbătorile bahice în manifestări de o amploare necunoscută la acea vreme, caracterizate prin excese alimentare și de alcool, orgii sexuale, ceremonii religioase stranie, crime ritualice.

Creștinismul a ajutat la instaurarea unei poziții moderate față de consumul de băuturi alcoolice. Așa cum spune și Sfântul Ioan Gură de Aur „*Vinul este de la Dumnezeu, beția este de la diavol*“. Beția nu este decât tulburare nefirească a sufletului, stricarea cugetării, lipsa judecății.⁹⁹

Iată cum descrie Sfântul Ioan Gură de Aur omul bețiv: „*Omul beat nu știe ce trebuie să vorbească și despre ce trebuie să tacă, ci gura lui veșnic e deschisă; buzele lui n-au nici lacăt, nici zăvoare; el nu știe să-și cârmuiască vorbele sale cu judecată, nu știe să economisească bogăția cugetărilor sale, nu știe ce trebuie să păstreze și ce trebuie să cheltuiască, ci toate le aruncă și le risipește. Beția este înnebunire de bunăvoie, beția este nenorocire, de care oamenii glumesc, beția este boală, de care oamenii râd; ea este îndrăcire de bunăvoie și chiar mai rea decât îndrăcirea*“.¹⁰⁰

În Sfânta Scriptură, bețivul este mai rău decât îndrăcitul, de aceea pe omul îndrăcit toți îl compătimim, iar de bețiv ne îngrețșăm; pe îndrăcit îl jelim, iar asupra bețivului ne umplem de mânie și dezgust pentru că boala

99. Idem, *Predici la duminici și sărbători*, Editura Buna Vestire, Bacău, 1997, p.12

100. *Ibidem*, p.13.

unuia vine de la diavol, iar a bețivului de la neîngrijirea sa; boala aceluia vine de la propria sa voință. Există chiar o asemănare între comportamentul îndrăcitului și al bețivului: ambii se învârt, fac nebunii, cad la pământ, holbează ochii și zăcând la pământ fac spume la gură, se umplu de bale și răspândesc în jurul lor o putoare nesuferită.¹⁰¹

Un astfel de om va ajunge să nu mai fie suferit de nimeni: nici de prieteni, dușmani, slugi, familie, va fi disprețuit și părăsit de toată lumea.

Trebuie știut că alcoolul este extrem de periculos pentru copii și adolescenți. Consumul de alcool perturbă procesele implicate în maturizarea neuronilor (celulele nervoase) și de aceea intelectul, memoria, gândirea, comportamentul adolescentului vor avea de suferit.¹⁰²

După ce alcoolul a fost băut, acesta ajunge în stomac și în intestine, de unde prin absorbție este preluat de sânge și transmis prin aparatul circulator în tot organismul. Din această cauză sunt afectate cu precădere țesuturile puternic irigate de sânge.

Din punct de vedere al efectului general al alcoolului asupra organismului, acesta este în primul rând un **toxic celular**. El acționează ca o otrăvă pentru celule din cauza efectului său higroscopic, adică alcoolul în concentrații mari sustrage apa. Acest lucru duce la nivel celular la separarea albuminelor aflate în stare coloidală în protoplasmă și, în final, la coagularea acesteia, distrugând astfel celula. Din acest punct de vedere nu este de mirare că celulele corpului omenesc vor fi grav deteriorate în urma unui consum abuziv și îndelungat de alcool. Pe de altă parte, alcoolul este un factor de stres pentru tot organismul, producând o creștere a tensiunii arteriale și sunt eliberate în organism în măsură mult mai mare substanțe ca: lipide, zaharuri și cortizon în circulația sanguină.

Abuzul de alcool duce, de asemenea, la malnutriție, lipsind organismul de proteine, minerale și vitamine. Excesul de etanol are ca efect reducerea progresivă a capacității intestinului subțire de a resorbi substanțe ca proteine și vitaminele A, B₁ și C, acidul folic și, mai târziu, sodiul și apa. Incapacitatea progresivă a intestinului subțire de a absorbi substanțe vitale este responsabilă și de tulburările nervoase de origine somatică. S-au observat la alcoolici concentrații sanguine scăzute de calciu, fosfați și vitamina D,

---

101. *Ibidem*, p.14.

102. A. Avdeev, *Nervozitatea la copii și adolescenți*, Editura Sofia, 2008, p. 61.

care se asociază cu pierderea însemnată de masă osoasă. Ca urmare, crește pericolul apariției fracturilor.

Organismul folosește o mare cantitate de energie pentru înlăturarea alcoolului din organism, energie care ar fi fost necesară organelor pentru buna lor funcționare. Pentru metabolizarea alcoolului la nivelul ficatului poate fi consumat până la 80% din oxigenul disponibil acestui organ. Deci, alcoolul devine un „paralizant metabolic“. Celulele cardiace și cele cerebrale care au, de asemenea, un consum ridicat de oxigen suferă cel mai mult din cauza alcoolului.

Potrivit unor statistici, peste 16% dintre români sunt consumatori obișnuiți de băuturi alcoolice și peste 10% fac abuz de alcool.

Calea spre alcoolism începe din fragedă copilărie. Însușirea „riturilor alcoolice“ are loc cu mult înainte de primul contact cu băuturile alcoolice. Stând la masă, copiii mici se joacă „de-a oamenii mari“, turnând suc de fructe în pahare și apoi bând cu o grimasă pe față „vinul de copii“, în murmurale aprobatoare ale părinților și oaspeților.

Nu încapă îndoială că încă din această perioadă începe să se formeze în conștiința copilului concepția că alcoolul este „tovarășul universal“ al vieții adulte.¹⁰³

Este știut că adolescenții se îmbată ușor, starea lor degradându-se rapid, ajungând chiar la comă. Organismul adolescentului este încă fragil și, sub influența alcoolului, se dezvoltă rapid un întreg complex de maladii¹⁰⁴.

Cauzele pentru care un tânăr se apucă de băut sunt: anumite tipuri de personalitate (hiperemotivi, persoane cu complexe de inferioritate și cu instabilitate psihică); alcoolul facilitează debarasarea de dificultăți de ordin caracterial, redă încrederea și permite afișarea unei false bunăstări; dorința de experimentare (pentru mulți tineri alcoolul este un semn de maturitate); terenul ereditar (transmiterea genetică a unei enzime implicate în metabolismul alcoolului); tradiții proalcoolice; conflicte cu părinții; mediul social; slăbiciune, absența voinței; teama de obligațiile impuse de vârsta adultă (de exemplu, căutarea unei slujbe).¹⁰⁵

---

103. *Ibidem*, p. 62.

104. Idem, *Când sufletul este bolnav*, p.126.

105. Idem, *Nervozitatea la copii și adolescenți*, p. 62-63.

În general, atât alcoolicul, cât și familia sa ascund ceea ce li se întâmplă, nimeni nu are cunoștință cu adevărat de amploarea dramelor care se consumă în căminele în care alcoolul îl transformă periodic pe capul familiei într-o persoană iresponsabilă.

Numărul cazurilor de alcoolism sunt vizibile în societatea noastră. Pentru societate, alcoolismul este un adevărat flagel: tulbură pacea și liniștea familială, duce la nenumărate crime, divorțuri, degenerează populația, pentru că din alcoolici se nasc copii cu dizabilități, expuși la toate bolile¹⁰⁶.

Relația între divorț și alcoolism trebuie și ea judecată din perspectiva efectelor dăunătoare în plan psihic pe care le provoacă alcoolismul. Beția este mama desfrânării, a necredinței, a certurilor, a crimei și a divorțului în familia creștină¹⁰⁷. Astfel, sunt numeroase situațiile în care alcoolismul unuia dintre părinți (de foarte multe ori al tatălui) provoacă separarea de celălalt. Totuși, sunt și cazuri în care alcoolismul bărbatului nu conduce neapărat la divorț, ci mai degrabă la o suferință tacită a femeii și copiilor. Pe de altă parte, în cazul copiilor care locuiesc cu un singur părinte din cauza divorțului, alcoolismul acestuia are efecte dezastruoase asupra copilului. Părintele cu care locuiește, devenit dependent în diverse grade de alcool, nu mai poate asigura în primul rând sprijinul material, emoțional și social, necesar dezvoltării și maturizării normale a copilului. Astfel spus, după cum se vede, alcoolismul este o boală în continuă expansiune, care are consecințe biologice, psihice și sociale neîndoielnice pentru alcoholic, pentru familia acestuia, dar și pentru societate¹⁰⁸. În ceea ce privește dezvoltarea serviciilor de recuperare a persoanelor alcoolice, comunitatea devine subiectul activ prin faptul că îmbină o serie de activități constante și înalt specializate cu un caracter civic.¹⁰⁹ Serviciile sociale de recuperare

---

106. Asist. C. Pavel, *Lăcomia, patimă dăunătoare vieții individuale și obștești*, în rev. „Studii teologice”, nr. 7-8 (1955), p. 469-488, aici p. 477.

107. Arhim. Ioanichie Bălan, *Călăuză ortodoxă în familie și societate*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1999, p. 128.

108. Octavian Driga, *Date preliminare cu privire la incidența alcoolismului în familiile copiilor de vârstă școlară medie din municipiul Iași*, în „Revista de asistență socială”, nr. 3-4 (2005), Editura Polirom, Iași, p. 70-78, aici p. 73-75.

109. Lect. univ. dr. Ioan Popovici, *Strategii și politici de profilaxie și combatere a alcoolismului în societatea postmodernă*, în „Revista de asistență socială”, nr. 3-4 (2005), Editura Polirom, Iași, p. 55-69, aici p. 64.

a dependenților implică programe de tratament ce pot lua trei forme distincte de terapie: terapia de grup, terapia de susținere și terapia comportamentală. Aceste modalități terapeutice sunt discutate în cadrul intervenției psihologice.

Un alt rol al comunității este acela de a oferi sprijin în vederea reintegrării sociale atât a individului în cauză, cât și a familiei acestuia. O altă formă de sprijin din partea comunității o constituie consilierea pentru alcoolism. Aceasta constă în sfătuiră de către organizațiile de voluntariat care coordonează serviciile disponibile într-o anumită zonă a celor care sunt în situația de dependență alcoolică. Însă toate au un succes atunci când persoana în cauză ajunge la a fi responsabilă moral, atunci când voința personală depășește patima și găsește remediul în sfatul și ajutorul celorlalți.

Fumatul sau tutunul

Fumul de țigară, pe lângă faptul că este dăunător sănătății celui ce fumează, dăunează și celor ce nu practică această patimă. Mirosul de tutun este neplăcut tuturor pentru că impregnează atât hainele, cât și carnea fumătorului cu un miros greu de suportat pentru cei ce nu-l practică.

Fumatul, ca și beția, este o *nebunie voluntară*; este nebunie deoarece te duce în mod conștient la distrugerea sănătății și totodată la arderea agonisiei muncii, producând disconfort și daune materiale familiei.

Fumatul a devenit o „virtute“ de care multe persoane se bucură. Puțini mai respectă sănătatea trupului, dar și aceștia sunt obligați datorită incidenței mediului să devină mai mult sau mai puțin fumători. Aici s-ar încadra foarte bine persoanele așa-zise „fumători pasivi“. Fumătorul este greu de suportat de soție și de copii, precum și de toți ceilalți din jurul său din cauza aceluși miros de tutun ce provoacă disconfort și stări nevrotice.

În ultima vreme și femeile au căpătat această patimă. Unei femei îi stă rău cu țigara, aceasta o face mai vulgară și mai ușuratică, chiar dacă este o persoană inteligentă. Țigara nu o face mai vrednică sau mai înțeleaptă în fața bărbatului, ci îi dă un plus de ignoranță și nonfeminitate. Femeia fumătoare își pierde gingășia feminină care ar trebui să o caracterizeze în fața bărbatului. Ce exemplu vor fi acei soți care fumează în fața copiilor? În acest caz, cu siguranță, copiii vor lua calea acestei patimi, ba chiar sunt primiți în compania adulților unde pot fuma împreună cu ei. Există părinți

care nu numai că le îngăduie fiilor lor păgubitoarea patimă a beției și a fumatului, dar le dau chiar bani să-și cumpere țigări ca stimulent pentru a învăța.

Împotriva acestora nu ridicăm reproșuri, deoarece este nevoie ca ei să își da seama cât rău își pot provoca lor și celorlalți.

Înclinația omului spre patimă sau spre virtute începe încă din prima vârstă, iar dacă copilul va fi îndepărtat de această patimă și condus pe calea virtuții, natura lui se va schimba prin deprinderile care îi vor fi imprimare. Dar dacă, din contră, va fi îndrumat de propriii lui părinți pe calea păcatului, atunci acel tânăr va fi greu de recuperat pe calea normalității.

Cei care se ocupă de progresul real al omenirii, în care un loc de seamă îl ocupă grija pentru sănătatea omului, semnaleză cu date științifice incontestabile primejdia și riscurile grave pe care le prezintă fumatul pentru sănătate. Mai ales, cercurile medicale naționale și internaționale – cum este Organizația Mondială a Sănătății (O.M.S.) din cadru ONU – denunță fumatul ca o „plagă a secolului“ care cauzează suferințe și moartea mai multor oameni mai mult decât orice boală¹¹⁰.

Dacă fumatul este o sinucidere lentă pentru cei care îl practică și un act dușmănos față de cei din jurul său, față de cei nefumători, înseamnă că din punct de vedere moral este un păcat care poate cauza moartea atât fizică, cât și spirituală.

Astăzi, consecințele fumatului asupra sănătății au început să atragă atenția. Din cauza fumatului se produc în SUA, în fiecare an, în jur de 350.000 de decese, în Anglia mor prematur 50.000, iar în Franța 35.000 anual. Tutunul provoacă de patru ori mai multe victime pe glob decât accidentele de circulație¹¹¹.

Consumul de tutun, socotit în prezent ca „flagel social“, a atras atenția oamenilor de știință și politicienilor. Organizațiile mondiale ca UNESCO, FAO, OMS și chiar ONU au în programele lor problema fumatului. În majoritatea țărilor lumii au fost înființate comitete sau organizații speciale de luptă împotriva fumatului, care urmăresc, pe de o parte, luarea unor măsuri legislative pentru stoparea fumatului și pe de altă parte, lămurirea fumă-

---

110. Pr. dr. Neculai Grosu, *Beția și fumatul – doirobi de care putem scăpa*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1998, p.19.

111. Dr. Elena Barnea, *Fumatul – tentații și urmări*, Editura Ministerului Sănătății, București, 1980, p.15.

torilor și în special a tinerilor expuși tentației de a fuma, ca să părăsească această deprindere dăunătoare sănătății lor și, mai important încă, să nu o contracteze deloc¹¹².

Cercetările medicale au dovedit foarte clar că tutunul dăunează sănătății psihofizice a omului. Prin nicotina din fumul de țigară este eliberată o otravă puternică asemănătoare acidului cianhidric.

Tutunul conține multe substanțe – circa 481– cele mai multe având acțiune cancerigenă. Din acestea sunt prezente în fumul de tutun benzpi-renul, unii izotopi radioactivi (plumb 210, poloniu 201, stronțiu 90), care sunt absorbiți de culturile de tutun, trecând apoi în fumul de țigară¹¹³.

O altă substanță foarte nocivă, rezultată din arderea tutunului, este oxidul de carbon, existent în orice proces de ardere incompletă. Oxidul de carbon se fixează pe hemoglobina din sânge, împiedicând transportul oxigenului de la plămâni la celulele corpului. Organismul celui care fumează suferă totdeauna de o lipsă de oxigen, proporțional cu numărul de țigări fumate¹¹⁴.

Fumul de tutun mai conține și alte substanțe toxice, precum: acid cianhidric, alcool metilic, compuși de azot, piridină, bioxid de carbon, hidrogen sulfurat, cadmiu etc., acestea toate provocând leziuni la plămâni, la nervul optic sau acustic și chiar efecte negative ereditare până la a doua sau a treia generație¹¹⁵.

Fumatul intensiv, cu precădere la începători, produce intoxicație acută: grețurile și salivația sunt urmate de vărsături, dureri abdominale și diaree; intoxicatul este agitat, livid la față, cu mimica crispată, vederea tulburată, pupilele ochilor micșorate, corpul este scuturat de tremurături, pulsul este slăbit, respirația este încetinită, tensiunea arterială după ce a crescut, scade accentuat și, deseori, urmează sfârșitul¹¹⁶.

Fumatul produce o îngroșare a pereților vaselor de sânge din plămâni, sclerozează și rupe unele alveole prin neirigarea lor cu oxigen și produce în multe cazuri boala gravă numită emfizem pulmonar, greu de tratat și cauză frecventă a mortalității. Consecința cea mai sumbră a fumatului

---

112. N. Grosu, *Beția și fumatul*, p.22.

113. *Ibidem*, p. 23.

114. *Ibidem*.

115. *Ibidem*.

116. *Ibidem*, p.24.

este cancerul pulmonar și al căilor respiratorii superioare. După datele din 1972, în Anglia au murit de cancer bronho-pulmonar de 25 de ori mai mulți fumători decât nefumători¹¹⁷.

Fumatul contribuie la creșterea mortalității și în cazul tuberculozei pulmonare, laringitelor, faringitelor, pneumoniilor, gripelor etc.

Din punct de vedere al moralei creștine, fumatul este un atentat conștient la viață.

Trupul este zidire a lui Dumnezeu, este locuința și slujitorul sufletului și al harului dumnezeiesc ce se primește prin Sfintele Taine, merit pentru înviere și preamărire în viața veșnică (Romani 8, 11). Viața este bunul cel mai „*de preț al omului și i se promite creștinului s-o aibă din belșug*“ (Ioan 10, 10).

Fumatul este și un păcat grav împotriva dragostei de aproapele, despre care se știe că este expresia dragostei față de Dumnezeu și că are o mare importanță în dobândirea mântuirii (Matei 22, 37-40).

De asemenea, pentru viața spirituală, patima fumatului îi alungă pe foarte mulți din cauza lipsei de pocăință de la împărtășirea cu Sfintele Taine. Mulți nu înțeleg că tutunul este dăunător vieții spirituale și de foarte multe ori în scaunul Spovedaniei renunță mai bine la împărtășirea de Trupul și Sângele lui Hristos, decât să renunțe la această patimă pe care Sfinții Părinți și Tradiția bisericească o canonisesc, asemenea jocurilor de noroc cu caterisirea pentru clerici și afurisenia pentru laici¹¹⁸.

Sinuciderea

Mintea și inima omenească sunt universuri tainice în care se ascund posibilități și puteri nebănuite. Uneori, datorită poverilor vieții, în ele se declanșează mișcări uriașe ale unor forțe iraționale, care-l fac pe om capabil de fapte necugetate, ale căror urmări nu mai pot fi reparate.

Una dintre cele mai acute problematice socio-morale ale societății contemporane, cu rădăcini, desigur, chiar și în trecutul biblic, o reprezintă *sinuciderea*. Acest act are la rădăcină probleme de ordin psihologic, în sensul că cei care aleg să își hotărască singuri sfârșitul existenței lor pă-

---

117. Dr. Elena Barnea, *Fumatul – tentații și urmări*, p. 50-52.

118. I. N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, p. 32; 50. vezi Canonul 42, 54 apostolic, 22 VII Ec., 9, 50 VI Ec., 24, 55 Laodiceea; 40,60 Cartagina.

mântești sunt stăpâniți de cele mai multe ori de sentimente de lașitate și de inferioritate, au sentimentul că sunt neînțeleși și respinși de societate și familie și uită că „marile greutăți și furtuni arată cine sunt marii oameni”¹¹⁹.

Pe parcursul istoriei, oamenii au încercat să își hotărască singuri finalitatea propriilor existențe, concepțiile despre sinucidere fiind influențate pe diferite perimetre geografice de factori spirituali, culturali, medicali.

Atitudinea față de sinucidere este diferită în funcție de curentele culturale și religioase. Așa, de pildă, potrivit *credinței nipone*, sinuciderea (*harakiri*) curăță orice pată și asigură o înmormântare și o amintire onorabile; *budismul* admite în unele împrejurări sinuciderea, principial însă îl califică pe sinucigaș drept un om care în existențele anterioare a săvârșit păcate grele; *islamismul* condamnă sinuciderea ca fiind potrivnică legilor lui Alah.¹²⁰

Învățătura biblică și actul sinuciderii

Învățătura morală creștină cu privire la actul de sinucidere găsește multe rădăcini în Revelația biblică, unde viața umană este – fără nicio excepție – un DAR de la Dumnezeu. Omul nu este niciodată proprietar radical al propriei sale vieți și nici a altuia dintre semeni: omul este cel mult administrator al vieții și de modul în care și-a trăit-o va trebui să dea socoteală lui Dumnezeu.

În Vechiul Testament sunt câteva cazuri de suicid: Abimeleh (Judecători 9, 53-54): „*Atunci o femeie a aruncat o bucată de piatră de râșniță în capul lui Abimelec și i-a spart capul. Abimelec a chemat îndată un tânăr, care era purtătorul de arme al său, și i-a zis: «Scoate-ți sabia și mă ucide, ca să nu zică despre mine: A fost ucis de o femeie». Și l-a străpuns tânărul acela și a murit (regele Saul)»* (I Regi 31, 3-5): „*Lupta contra lui Saul ajunsese cumplită și arcașii îl loviră pe acesta, rănindu-l greu. Atunci a zis Saul purtătorului său de arme: «Trage-ți sabia și mă străpunge cu ea, ca să nu vină acești netăiați împrejur să măucidă și să-și bată joc de mine».*

119. Pr. Timotei Kilifis, *Tinerețe curată, tinerețe frumoasă*, în trad. Daniela Filiorea-nu, Editura Cartea Ortodoxă, București, 2007, p. 113.

120. Mitropolit dr. Nicolae I. Mladin, prof. diac. dr. Orest Bucevschi, prof. dr. Constantin Pavel, prof. diac. dr. Ioan Zăgrean, *Teologia morală ortodoxă*, vol. II, Editura Reîn-tregirea, Alba Iulia, 2003, p. 138

Purtătorul de arme însă n-a voit, căci se temea cumplit. Atunci, Saul și-a luat sabia și s-a aruncat în ea. Văzând purtătorul de arme că Saul a murit, s-a aruncat și el în sabia sa și a murit cu el“, Ahitofel (II Regi 17, 23): „*Ahitofel însă, văzând că planul său n-a fost urmat, a pus șaua pe asin, a plecat și s-a dus la casa sa, în cetatea sa, și și-a făcut testamentul în folosul casei sale, apoi s-a spânzurat și a murit și a fost înmormântat în cetatea tatălui său*“, Zimri (III Regi 16, 18): „*Când a auzit Zimri că cetatea este luată, s-a dus în odaia din fund a casei domnești și a dat foc casei domnești, în care era, și a pierit*“, Samson (Judecători 16, 27-30): „*Casa însă era plină de bărbați și de femei, căci erau acolo toți fruntașii Filistenilor, iar pe acoperiș se aflau ca la trei mii de oameni, bărbați și femei, care se uitau și râdeau de Samson. Atunci a strigat Samson către Domnul și a zis: «Doamne Dumnezeule, adu-ți aminte de mine și întărește-mă încă o dată, o, Dumnezeule, ca printr-o singură lovitură să mă răzbun pe Filistenii pentru cei doi ochi ai mei!»* Și a mișcat Samson din loc doi stâlpi din mijloc pe care era sprijinită casa, rezemându-se de ei, de unul cu mâna dreaptă și de celălalt cu stânga. Și a zis Samson: «Mori, suflete al meu, cu Filistenii!» Apoi s-a sprijinit cu toată puterea și s-a prăbușit casa peste fruntașii Filistenilor și peste tot poporul ce era în ea. Și cei pe care i-a ucis Samson la moartea sa au fost mai mulți decât toți cei pe care-i ucisese în viața sa“. Celebru este suicidul lui Razis, numit și „părintele Iudeilor“, pentru a nu cădea în mâinile lui Nicanor, el se aruncă în propria spadă, dar fără a reuși și apoi se aruncă de pe un zid de unde își găsește moartea (II Macabei 14, 37-46).

Este opinia generală a bibliștilor că în legea morală a Vechiului Testament nu este prevăzut nimic cu privire la sinucidere pe care o reține totuși, incluzându-o în condamnarea crimei. Însă pentru evreii Vechiului Testament, viața avea un caracter sacru și în antica morală iudaică nu era loc pentru sinucidere: chiar dacă viața aceasta este tristă sau mizeră, nu era niciun motiv de a o renega sau de a-L blestema pe Dumnezeu pentru ea. Și în acest caz este elocventă mărturia pe care o dă Iov ce suportă toate suferințele și umilințele acestei vieți; și nici măcar gândirea pesimistă a Ecleziaștului nu pare a da o justificare sinuciderii.

Sinuciderea directă este totdeauna condamnată în Vechiul Testament și considerată o violare a celei de a șasea porunci din Decalog, în care se condamnă omuciderea, crima. Potrivit textului de la Deuteronom 32, 39 („*Vedeți, vedeți, dar, că Eu sunt și nu este alt Dumnezeu afară de Mine: Eu*

omor și înviez, *Eu rănesc și tămăduiesc și nimeni nu poate scăpa din mâna Mea!*”), suveranitatea asupra vieții omului aparține numai lui Dumnezeu. De asemenea, textul de la Facerea 9, 5-6 („*Căci Eu și sângele vostru, în care e viața voastră, îl voi cere de la orice fiară; și voi cere viața omului și din mâna omului, din mâna fratelui său. De va vărsa cineva sânge omnesc, sângele aceluia de mână de om se va vărsa, căci Dumnezeu a făcut omul după chipul Său*”) arată că numai Dumnezeu este Cel Care va cere socoteală pentru orice viață umană și aceasta pentru că omul este creat după chipul Lui.

În Noul Testament, unicul caz de sinucidere directă descris este cel al lui Iuda Iscarioteanul care, realizând tragedia trădării sale, se duce și se spânzură (Matei 27, 5).

Suveranitatea lui Dumnezeu asupra oricărei vieți este afirmată în Noul Testament prin vocea Sfântului Apostol Pavel când zice: „*Căci nimeni dintre noi nu trăiește pentru sine și nimeni nu moare pentru sine. Că dacă trăim, pentru Domnul trăim, și dacă murim, pentru Domnul murim. Deci și dacă trăim, și dacă murim, ai Domnului suntem. Căci pentru aceasta a murit și a înviat Hristos, ca să stăpânească și peste morți și peste vii*”. Apare așa contrastul radical între realitatea unei vieți care este „*toată a Domnului și pentru Domnul*” și gestul suicidar care îl face pe om un fals patron al propriei vieți.

La Sfinții Părinți ai Bisericii aflăm aceeași învățătură conform căreia păcatul sinuciderii este de neiertat. În literatura patristică, sinuciderea este înfățișată ca păcat mai mare decât omorul, iar Biserica nu săvârșește sinucigașilor slujba înmormântării, cu excepția cazurilor de bolnavi psihici.

Problema înmormântării sinucigașilor s-a mai luat în discuție de-a lungul timpului. În această privință, Biserica Ortodoxă are un punct de vedere bine precizat. Dacă în privința incinerării, Biserica nu are un canon expres care să interzică acest lucru, faptul se datorează apariției sau, mai bine zis, introducerii acestei practici în viața Bisericii mult mai târziu, adică după încheierea colecției oficiale canonice a Bisericii Ortodoxe, nu același lucru se întâmplă în cazul sinuciderii.

După cum se știe, incinerarea a început să pătrundă în Biserica creștină abia din secolul al XVIII-lea, adică după Revoluția franceză din 1789. În schimb, pentru sinucigași există un canon, din seria celor ale Sfinților Părinți, care interzice oficierea slujbei înmormântării și a oricărui fel de

slujbă de pomenire pentru aceștia. Este vorba de canonul 14 al Sfântului Timotei al Alexandriei, care oprește a se aduce jertfă, adică a face pomenire cu Liturghie, pentru sinucigași. Canonul este, de altfel, un răspuns la o întrebare care i-a fost adresată Sfântului Părinte:

„Întrebare: Dacă cineva fiind ieșit din minte se sinucide sau se aruncă în prăpastie, se poate face Liturghie pentru el sau nu?”

Răspuns: Cu privire la sinucigași clericii trebuie să se lămurească dacă s-a sinucis fiind cu adevărat ieșit din minți (adică nu a avut intenția sau întâmplarea l-a dus la moarte). Rudele celui sinucis mint și spun că era ieșit din minți, ca să se obțină pomenirea lui la rugăciune. Însă, uneori, sinucigașii fac aceasta din pricina persecuției oamenilor sau la necaz mare, dar nici astfel nu trebuie să se pomenească, căci este sinucigaș. Deci clericul trebuie să cerceteze cu băgare de seamă ca să nu cadă sub osândă (aruncă mărgăritarele înaintea porcilor) (Matei 7, 7)¹²¹.

Problematica sinuciderii poate fi abordată din două puncte de vedere: medical și creștin. Cercetările medicale arată că numeroși factori, precum moștenirea genetică, depresia clinică, abuzul infantil, ca și dezechilibrul hormonal sau slăbirea anumitor neurotransmițători pot să creeze un impuls autodistrugător asupra căruia victima are puțin control sau nu are deloc.

Gravitatea suicidului ca problemă de sănătate publică este în mod permanent subestimată, cu toate că în aproape toate țările Europei sinuciderea – cauză de deces – se situează între primele 10 cauze de mortalitate.¹²² În teoriile și studiile diverșilor psihiatri, psihanalisti, conduita suicidară a fost corelată cu psihologia persoanei și s-a constatat faptul că persoanele cu comportament deviant, autodistructiv, autocritic prezintă un grad de risc suicidar crescut. Numeroși psihiatri au pornit în demersul lor de evaluare a crizei suicidare de la premisa că ființa umană este programată pentru viață, având instinct de autoconservare, și au încercat să descifreze cauzele comportamentului autodistructiv al persoanelor care își hotărăsc singure, mai mult sau mai puțin deliberat, sfârșitul existenței lor pământești.

Cercetările în domeniu au așezat în vârful piramidei factorilor de risc suicidar tulburările afective (depresia) sub toate aspectele lor clinice, aceș-

121. Ioan Floca, *Canoanele BOR*, p. 402; vezi și can. 8, 11, 56, 57 ale Sf. Vasile cel Mare; can. 5 al Sf. Grigore de Nyssa; 21, 22, 23 Sinodul Ancira p. 411;

122. Doina Cosman, *Sinuciderea. Studiu în perspectiva biopsihosocială*. Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2000, p. 23

tia fiind urmați de factori de risc biologic, factori de mediu (sociali), bioclimatici și factori religioși.¹²³

Influența religiei s-a manifestat în ultimii ani prin fenomene îngrijorătoare de suicid colectiv, petrecute mai ales în sânul unor secte religioase. Actul suicidar comis simultan de mai mulți membri ai aceleiași secte a primit ca principală explicație rolul liderului în inducerea dorinței de moarte. Un astfel de lider, cu trăsături de caracter cel mai adesea de tip paranoic, sub masca rolului de protector al grupului, induce comportamentul auto-critic prin sugestie și contagiune în masă.¹²⁴

Biserica Ortodoxă consideră că sinuciderea este o crimă împotriva ființei umane, împotriva societății și, nu în ultimul rând, neascultarea cea mai gravă a poruncilor dumnezeiești. În debutul abordării actului sinuciderii din perspectiva credinței ortodoxe, trebuie să pornim de la premisa că viața omului este un dar primit de la Dumnezeu, Creator al vieții umane și Susținător al acesteia. Acest dar dat omenirii trebuie folosit în mod rațional, iar scopul existenței în trup este dobândirea mântuirii. Fiind Creator al omului, Dumnezeu este singurul care are calitatea de a decide finalul existenței noastre pământești, după pronia Sa divină, împotriva acestei decizii, omul în chip de creatură neavând dreptul de a interveni. Valoarea vieții în trup este de neînlocuit, întrucât acesta este templu al Duhului Sfânt: „De va strica cineva templul lui Dumnezeu, îl va strica Dumnezeu pe el, pentru că sfânt este templul lui Dumnezeu, care sunteți voi“ (I Corinteni 3, 17). Această idee a fost susținută și de Hristu Andrutsos, scriitor bisericesc grec, care afirma că „sinuciderea este un act de insurecție împotriva dăătorului vieții“, aceasta fiind „o distrugere a templului Duhului Sfânt, care este trupul“¹²⁵.

Morala creștină condamnă actul sinuciderii din trei considerente. Primul motiv este acela că *sinuciderea este o crimă împotriva firii omului*. Întrucât ființa umană este înzestrată cu un puternic instinct de autoconservare, apărându-se de tot ce i-ar putea amenința existența, sinuciderea vine ca un act de violență asupra firescului uman și depășește barierele dreptului asupra vieții. Al doilea considerent ce stă la baza dezaprobării actului sui-

123. *Ibidem*, p. 64

124. *Ibidem*, p. 81

125. Hristu Andrutsos, *Sistem de morală*, în trad. dr. Ioan Lancrănian și prof. Ermis Mudopoulos, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1947, p.184.

cidar de către morala creștină este acela potrivit căruia *sinuciderea este o crimă împotriva societății și a familiei*, aceasta datorită faptului că fiecare persoană este într-un fel sau altul folositoare pentru dezvoltarea societății.

Existența unei persoane stă la baza existenței alteia, iar cine nu își prețuiește propria viață dă dovadă de indiferență față de viața altora. Ființa umană a fost creată ca individ, iar omenirea se exprimă și se desăvârșește în relație cu ceilalți indivizi.

Al treilea motiv, poate cel mai important, pentru care este condamnat acest păcat este acela că *sinuciderea este crimă împotriva lui Dumnezeu* care a dăruit omului viața pentru folosirea acesteia în mod rațional, în vederea dobândirii mântuirii. Pr. prof. dr. John Breck afirmă că „*existența noastră biologică servește într-un fel ca un «tip» (τυπος) al vieții în Împărăția lui Dumnezeu. Ea prefigurează viața noastră veșnică care păstrează identitatea noastră somatică, precum și pe cea spirituală.*“¹²⁶

Sinuciderea este, evident, un mare păcat, cel mai mare și mai grav din câte pot exista, căci dacă în cazul celorlalte păcate există întotdeauna posibilitatea întoarcerii și a refacerii vieții, datorită milei lui Dumnezeu și a capacității omului de schimbare, în cazul sinuciderii această posibilitate nu mai există. Gravitatea acestui păcat stă tocmai în faptul că sinucigașul renunță de bunăvoie tocmai la șansa pocăinței și, spre nefericirea lui, la iubirea lui Dumnezeu care stă la baza existenței. De aceea, sinuciderea nu intră în nicio categorie de păcate, pentru că nu poate fi clasificată sau comparată cu nimic din câte este omul în stare să facă.

Canoanele bisericești sunt foarte aspre în privința sinucigașilor, pe care îi socotește ca fiind închinați pieirii veșnice, rânduind ca pentru aceștia să nu se săvârșească slujba înmormântării. Totuși, atunci când se constată că sinucigașul nu a fost conștient și responsabil din punct de vedere psihosomatic de actul său, Biserica are clemență.

În concluzie, sinuciderea este un păcat foarte greu, săvârșirea lui fiind un act ireversibil al revoltei împotriva lui Dumnezeu, desființând pentru totdeauna mântuirea, anulând iremediabil posibilitatea pocăinței, a convertirii.

---

126. John Breck, *Darul sacru al vieții*, p. 325.